

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

JOSEF FRAIS – TVŮRČÍ PROFIL

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Ivana Naxerová

Učitelství pro SŠ, obor Čj-Ps

Vedoucí práce: PaedDr. Jiří Staněk, CSc.

Plzeň, 2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 9. dubna 2015

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Především děkuji panu PaedDr. Jiřímu Staškovi, CSc. za jeho odborné vedení, cenné připomínky, za ochotu a čas, který mi v průběhu psaní mé diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat celé své rodině za morální podporu.

Ivana Naxerová

ZDE VLOŽIT ZADÁNÍ

Obsah

1 ÚVOD.....	6
2 ATMOSFÉRA 70. A 80. LET	8
2.1 Politické okolnosti	8
2.2 Literární život v 70. a 80. letech	11
3 TV R Í PROFIL JOSEFA FRAISE.....	15
3.1 Život.....	15
3.2 Dílo	16
3. 2. 1 Próza	17
3. 2. 2 Drama.....	26
3. 2. 3 Ostatní.....	27
4 JOSEF FRAIS - OTAZNÍKY	29
5 ANALÝZA VYBRANÝCH D L	30
6 SYNTÉZA	51
7 ZÁV R	54
8 SEZNAM LITERATURY	57
9 RESUMÉ	59

1 Úvod

Toto téma své diplomové práce jsem vybrala ze dvou důvodů. Prvním důvodem je, že mi moje maminka před pár lety ukázala knihy Josefa Fraise, které ona četla, když byla zhruba v mém věku, a které jsem si hned oblíbila. Druhým důvodem je, že jsem se Josefem Fraisem a jeho dílem zabývala již v části své bakalářské práce. Mám ale pocit, že si tento méně známý český autor, který vlivem polistopadových okolností roku 1989 ztratil příležitost vydávat své knihy, zaslouží, aby o něm bylo psáno. V této práci se již tedy nebudeme zabývat díly, kterými jsme se zabývali v práci bakalářské.

Protože psal Josef Fraiss velkou část svých knih v 70. a 80. letech, kdy politické okolnosti nedovolovaly publikovat vše, nastíníme na začátku práce právě tyto politické milníky, které byly pro tuto dobu charakteristické, a politické události těchto let, které pak vyústily k pádu komunistického režimu.

V další části se budeme stručně zabývat tím, jak se tyto konkrétní politické události promítaly do literárního a uměleckého života v zemi. Zmíníme okolnosti vzniku *Charty 77* a *Anticharty*, nezapomeneme například ani na nejděležitější tuzemská a exilová nakladatelství.

Po tomto úvodu do problematiky doby se pak už budeme zabývat životem autora Josefa Fraise, protože právě jeho život a dílo má tato práce za úkol připomenout. Jeho relativně krátké tvůrčí období vystředala porevoluční deprese a sklíčenost, protože mu jeho knihy nikdo nechtěl vydávat. Ve čtvrté kapitole si položíme otázky, které vyplývají z autorova života. Otázníky, jak je kapitola pojmenována, mají být jistou úvahou nad těmi klíčovými momenty života Josefa Fraise. Otázky jsou to spíše pouze k zamyšlení, správnou odpověď na ně už asi nikdy nenajdeme, protože Fraiss už bohužel nežije.

Po revoluci nezvládal žít rodinu, proto psal pod různými pseudonymy, ty si představíme hned v další kapitole.

V předposlední kapitole se budeme zabývat Fraisovým dílem, které rozdělíme do tří skupin. Budeme se zabývat jeho prózou – pod vlastním jménem i pod pseudonymy, jeho dramaty, a nezapomeneme také na jeho ostatní tvorbu, která se nese ve znamení

životopis slavných osobností a historie. Po představení jeho kompletní tvorby přejdeme k analýze vybraných textů.

Protože jsme se analýzou části jeho knih zabývali už v bakalářské práci, vybírali jsme nyní knihy tak, aby se nekryly s již analyzovanými a aby pokryly co nejvíce autorovo tvůrčí období. Vybrali jsme romány s dělnickou tematikou *Narozeniny svatá* (1981), *Den, kdy slunce nic nečelí* (1982), *Plechový slavík* (1986), *Osmý den týdne* (1986), *Lampárna na hlavním nádraží* (1995). Z jeho pseudonymů jsme zvolili ty tři a vybrali díla *Milena to za ídí* (1994), *Hrobník v sen* (1995), *Vysoká oprátka* (1997), *Šarlatový slib* (2000), *Šarlatová vášeň* (2000), *Bojoval jsem u Berlína* (2005), *Za vlast a za chlast* (2007) a *Hladové moře* (2010). Nakonec porovnáme jeho scénář *Báje nové místo k narození* (1985) s románovou adaptací stejnojmenného muzikálu z roku 1987.

V analýzách se zaměříme na hlavní postavy, prostředí a náhledy jeho románů. Porovnáme, jak se jeho hrdinové za dlouhá léta vyvíjeli, jaké vlastnosti a chování jim byly blízké a jak se v určitých situacích chovali. Pozornost budeme věnovat i změnám žánru se změnou pseudonymu Josefa Fraise.

Doufám, že tato práce bude dobrým zdrojem informací o autorovi, který není současně generací svými tématy příliš blízký, a že si tato práce najde snad nejméně jednoho čtenáře, který po jejím přečtení rád sáhne po knize Josefa Fraise, protože věřím, že i když jsou některé jeho knihy staré už padesát let, jsou stále nadčasové a velmi čtivé.

2 Atmosféra 70. a 80. let

2.1 Politické okolnosti

V letech 1938–1989 prošlo Československo dlouhým vývojem, ve kterém neplatily základní demokratické standardy. Nejprve došlo roku 1938 po přijetí Mnichovské dohody a vzniku tzv. druhé republiky k omezení prvorepublikové demokracie. Následný vývoj, který dal vzniknout Protektorátu Čechy a Morava, znamenal absolutní zánik demokracie. Plná demokracie nebyla obnovena ani po druhé světové válce, kdy režim tzv. třetí republiky, který existoval v letech 1945–1948, politologové častoadí k režimům předtotalitním (Balík, Kubát, 2012), které jsou charakteristické omezením politické soutěže, omezením občanských a politických práv, ztvárněující se úlohou KSČ a také externího aktéra – Sovětského svazu. Vývoj v rámci tohoto období vyvrcholil únorovými událostmi roku 1948, kdy došlo k převzetí moci Komunistickou stranou Československa. Československo se tak stalo pevnou součástí sovětského bloku a zavedlo režim typický pro další komunistické země. Ten byl kodifikován novou ústavou inspirovanou ústavou SSSR z roku 1936. Mezi základní znaky komunistického režimu, které vytvářely pojítko mezi podobou režimu v Československu a v dalších sovětských satelitech, můžeme považovat nadvládu komunistické strany, socialistický systém hospodářství vyznačující se absencí svobodného trhu a absencí soukromého vlastnictví výrobních prostředků a konečně závislost těchto zemí na centru v Moskvě, což pomáhalo konzervovat nastavený systém.

Období komunistického Československa bývá často ve veřejném i politickém diskurzu velice nepřesně považované za jednolitě období „totality“. Podíváme-li se na vnitropolitický vývoj Československa podrobněji, zjistíme, že celé období mělo několik velmi odlišných fází (Balík, Hloušek, Holzer, Šedo, 2011). Jednotlivé historické milníky, které bychom mohli označit za přelomové body jednotlivých období, se promítaly nejen do politiky, ale také do života společnosti i do kultury. Takovými milníky bude jistě smrt Stalina a nedlouho poté smrt Gottwalda. Po úmrtí Stalina následovala mocenská změna v Sovětském svazu. Poté, co Nikita Chruščov na XX. sjezdu KSSS odhalil tzv. „kult osobnosti“, začalo postupně docházet k pomalé proměně všech komunistických režimů ve východním bloku. Stejně jako ostatní země, i Československo ztratilo nejpozději do poloviny 50. a 60. let svůj totalitní charakter, což bylo doprovázeno

postupným zmírněním tlaku (oslabení represí atd.). V praktické rovině se tak již třeba nestávalo, že by byli lidé nesouhlasící s režimem (včetně spisovatelů a dalších umělců) odsuzováni za tyto své postoje k smrti, což bylo v dřívějším období (tzv. „stalinském“) běžné.

Totalitní režim můžeme dle klasiků politické vědy C. Friedricha a Z. Brzezinského definovat pomocí šesti charakteristických rysů – 1/ vlády jedné masové strany, 2/ která je „vyzbrojená“ všeobjímající a všeprostupující ideologií, která ovládá veškerý život ve státě, 3/ strana drží absolutní monopol nad kontrolou prostředků masové komunikace, 4/ strana zcela ovládá složky ozbrojené moci, 5/ v systému působí tajná policie, která k fyzické a psychologické kontrole obyvatelstva využívá teroristických metod, a 6/ ekonomika je státem řízena a centrálně plánována (Balík, Kubát, 2012). Tato charakteristika zcela platila na Československo, které (stejně jako ostatní země východního bloku) v prvních letech naplňovalo definici podstaty totalitarismu, ale jak bylo uvedeno výše, postupem času se totalitní podstata proměnila a režimy ve středovýchodní Evropě (včetně SSSR, ale s jistou výjimkou Albánie) bývají od tohoto období považovány za příklad jiného typu nedemokratického režimu – autoritarismu, konkrétně jeho specifického typu – posttotalitního režimu. Autoritativní režim se od totalitního neodlišuje na základě kvantitativních rysů (jakým je míra teroru, politických procesů atd.¹), ale na základě rysů kvalitativních – jeho definice je jiná a oproti totalitarismu se odlišuje například proměnou úlohou ideologie, která v posttotalitním režimu sice zůstává „oficiální pravdou“, ale ať už není reálně uplatňována. Také princip monismu, kdy je vše podřízeno jedině straně, je nahrazen principem omezeného pluralismu,² který se může projevat jistým uvolněním v kulturní nebo ekonomické sféře atd. (Balík, Kubát, 2012).

Vývoj v Československu však šel uvolněným režimem dále než v ostatních komunistických zemích a 60. léta jsou symbolizována postupnou proměnou režimu, která vyústila do tzv. Pražského jara (Rataj, Houda, 2010). Tento vývoj byl však přerušena invazí vojsk zemí Varšavské smlouvy a následnou okupací. Ve vnitropolitické rovině byla proměna režimu podle představ Moskvy označována jako tzv. normalizace. S nástupem normalizace byla spojena také nová vlna represí – odebrání stranických

¹ Nelze tedy říci, že totalitní režim je ke svému obyvatelstvu „krutější“ než režim autoritativní – například režim v Barm nikdy nebyl totalitní, ale měl za následek daleko více obětí než totalitní režim existující ve 40. a 50. letech v Československu).

² Pro demokracii je pak typický neomezený pluralismus.

legitimací režimu nepohodlným lidem, vyhazování z práce kvůli odlišným názorům, znemožnění vysokoškolského studia dle těchto lidí atd. Uvolnění režimu před Pražským jarem i represe, které po něm následovaly, se samozřejmě také dotkly umění, literaturu nevyjímaje. Období uvolnění 60. let mohlo být využito k volnější literární tvorbě, po átek normalizace byl spojen s perzekucí umělců. Režim přesto nenabyl povodní totalitní charakter, normalizace spíše konzervovala posttotalitní typ režimu.

Utužování režimu začalo vyvolávat první náznaky odporu. Ty byly ve velké míře vedeny i studenty (Otáhal, 2003) a jedinci z oblasti kultury (Otáhal, 1999). Na jaře roku 1976 byli zatčeni členové skupiny The Plastic People of the Universe spolu s řadou jejich přátel. Toto zatčení vyvolalo kampaň proti undergroundu³ v československé televizi, v tisku a ve všech dalších prostředcích masové komunikace ovládaných komunistickou stranou. Tento soud ovšem také vyvolal pozornost u formujícího se disentu. Protesty proti postupu soudu vznesli například Jaroslav Seifert, Václav Černý, Jan Patočka, Václav Havel, Karel Kosík, Pavel Kohout a Ivan Klíma v červenci 1976 v dopise významnému německému spisovateli Heinrichu Böllovi, ve kterém poukázali na protiprávnost postihu nevhodného vyjadřování a životního stylu, který byl v procesu tvrdě označen za amorální. Velkou výhodou protestujících bylo, že v březnu 1976 vstoupily v platnost tzv. Helsinské dohody, které zavazovaly komunistické vedení dodržovat mezinárodní závazky v ochraně práv svých občanů. Bylo zcela zřejmé, že vedení země tyto závazky neplní. S podporou tohoto faktu vznikla nejvýznamnější protikomunistická iniciativa – *Charta 77*. Tento dokument získal poměrně rychle podpisy několika set představitelů opoziční inteligence, i z oblasti kultury (Otáhal, 1999). Obratem se však některé osobnosti začaly od *Charty 77* dobrovolně nebo pod nátlakem distancovat a hlásit se k politice KSČ. Dne 28. ledna 1977 proběhlo v Národním divadle setkání umělců. Na něm si jeho účastníci vyslechli projev Jana Kozáka, předsedy Svazu československých spisovatelů, a Jitiny Švorcové, předsedkyně Svazu dramatických umělců, kteří zároveň odsoudili *Chartu 77* a podpořili politiku KSČ. Toto prohlášení bylo označeno za tzv. „*Antichartu*“ (Janoušek, 2012). Podepsání i nepodepsání *Charty 77* na jedné straně nebo *Anticharty* na straně druhé bylo pro umělce samozřejmě klíčové. Signatáři této charty byli všemožně perzekuováni.

Dalším důležitým milníkem byl nástup Michaila Gorbačova na post generálního tajemníka KSSS roku 1985. Jeho pokusy o uvolnění režimu pomocí perestrojky

³ Protioficiální projevy v hudbě a literatuře, týkající se nejen umělců, ale i publika (Chaloupka, 2005).

a glasnosti se p elily i do dalších komunistických zemí, v etn eskoslovenska. Pom rn rigidní vedení eskoslovenských komunist tuto zm nu neslo pom rn t žce a neochotn . V tší svoboda slova se projevovala hlavn v um lecké sf ée, nap íklad ve vystoupeních písni ká a v malých autorských divadlech. Vedle *Charty 77* vznikla celá ada ob anských iniciativ – *eské d ti*, *Demokratická iniciativa*, *Hnutí za ob anskou svobodu* a *Nezávislé mírové sdružení* (Janoušek, 2012).

ím více se režim otevíral, tím více oslaboval sám sebe. Celý vývoj vyústil až do listopadových událostí roku 1989, které se staly spoušt em pádu komunistického režimu. eskoslovensko se tedy (stejn jako další komunistické zem), ješt p ed koncem roku 1989 zbavilo komunistické diktatury a nastoupilo cestu demokratického vývoje. Tento proces byl umožn n i p edchozím krokem Michaila Gorba ova, který zrušil tzv. Brežn vovu doktrínu – podle ní m l Sov tský svaz právo zasáhnout v zemích východního bloku, ve kterých bylo ohroženo socialistické z ízení. Práv touto doktrínou byl ospravedln n vstup vojsk roku 1968. Zrušením doktríny Gorba ov explicitn vyjád il nový postoj Sov tského svazu, který se nadále nehodlal vm šovat do vnit ních v cí zemí východního bloku. Zrušení Brežn vovy doktríny tak p ímo otev elo cestu demokratiza nímu procesu.

V následující ásti se ve stru nosti zam íme na to, jakým zp sobem se promítaly výše nazna ené historické milníky a prom ny vnit ní povahy komunistického režimu do podoby literárního života v zemi v 70. a 80. letech.

2.2 Literární život v 70. a 80. letech

eská literatura se slibn rozvíjela až do druhé p lky šedesátých let, pak byla zahájena normalizace a nastolen tzv. reálný socialismus, tedy politický systém, který m l uspokojovat požadavky obyvatel, ale zároveň neohrožoval pozice nového establishmentu.

Nastolení tvrdého politického režimu znamenalo ránu pro eskou um leckou tvorbu. V roce 1968 byl z ízen *Ú ad pro tisk a informace*, který se rozd lil na eskou, slovenskou a federální instituci a byla obnovena cenzura. Úkolem ú adu bylo ud lovat asopis m za otišt ní „nevhodných“ lánk a materiál pokuty nebo „do asn “ zastavit innost redakcí. D sledkem této praxe bylo, že v pr b hu roku 1969 byla zastavena v tšina asopis vydávaných *Svazem eských spisovatel* . Tato periodika m ly nahradit

pouze dva prorežimní časopisy, a to časopis *Tvorba a Tribuna*. *Tvorba* se zabývala především kulturní, politickou a uměleckou tematikou a *Tribuna* se spíše zaměřovala na oblast veřejného života (Janoušek, 2008).

Ze strachu z velké moci spisovatel zrušili v roce 1970 představitelé komunistické ideologie Svaz českých spisovatelů v čele s Jaroslavem Seifertem. Vystoupil ho nový loajální svaz v čele se spisovatelem a politikem Janem Kozákem, který se stal jeho předsedou.

Snaha regulovat literární tvorbu v první řadě zabránila, aby se ke tenám dostávala díla nepohodlných autorů, následně proběhly rozsáhlé čistky nakladatelství. Vinou těchto čistek byla zrušena nakladatelství *Symposium*, *Dialog* a *Vysoká*. Za „stranicky spolehlivá“ byla označena nakladatelství *Albatros*, *Lidové nakladatelství*, *Mladá fronta*, *Odeon*, *Orbis*, *Práce* a *Svoboda* (Janoušek, 2012).

V první polovině 70. let se spisovatel mohl ze škatulky nežádoucích autorů vymanit pouze ve veřejném pokání a distancováním se od éry 60. let, jakož i přihlášením se k soudobé stranické kulturní politice. Toto pokání podstoupili například Miroslav Holub (*Práce* 1973), Bohumil Hrabal (*Tvorba* 1975, s. 2) a Jiří Šotola (*Tvorba* 1975, s. 14). Napraveným hříšníkům pak byla tolerována i díla, která nevyhovovala oficiálním požadavkům.

Umlouvaní spisovatelé se však začali bránit a tlak vyvolal protitlak. Na začátku sedmdesátých let zahájila svou činnost hned tři česká nakladatelství v zahraničí *CCC-Books* v Mnichově, *Sixty-Eight Publishers* v Torontu a *Index* v Kolíně nad Rýnem (Holý, 1993). Nakladatelství manželů Škvoreckých *Sixty-Eight Publishers* vydalo mezi lety 1971 a 1989 přes 200 titulů. V nakladatelství *Index* publikovali mimo jiné Pavel Kohout, Jaroslav Seifert a Ludvík Vaculík. Jan Kopecký a Ivan Jelínek publikovali knihy s českou tematikou v italské edici *Vigilie* (Janoušek, 2012). V Československu vedl samizdatové nakladatelství *Edice petlice* od roku 1972 Ludvík Vaculík a o necelé tři roky později založil Václav Havel *Expedici*. Za zmínku stojí mimo jiné například Vladislav v *Kvart* (Holý, 1993).

Vyazení umělců v tu dobu začínají hledat svůj vlastní komunikační kanál a prostor. Za hranice oficiálního prostoru byly vyazeny všechny myšlenkové a umělecké směry, které politická moc považovala za nebezpečné a nežádoucí. Byly jimi

například spirituální a mystické proudy, fenomenologie, existencialismus, strukturalismus, surrealismus a mnoho dalších. Vyazení umělci, kritici a teoretici tvořili názorově velmi roznorodou vrstvu, všichni ale odmítali nastolený režim. Setkávali se v malých sálech, v bytech a na přednáškách, potkávali si mezi sebou obtížně tajně dovezené exilové publikace, vydávali sborníky a časopisy. Jako vrchol této snahy můžeme označit uvedení Havlovy *Žebrácké opery Divadlem na tahu* v hornopolecké restauraci v listopadu 1975 (Janoušek, 2008).

Vzniká tak zvláštní jev, kdy se česká literatura štěpí na tři části. První částí je domácí literatura, která prošla cenzurou, druhou částí je literatura samizdatová, která se šířila rukopisnými nebo strojovými zápisy, a třetí je literatura exilová. Samizdatové edice na sebe nenechaly dlouho čekat a v roce 1972 vychází olomoucké *Texty pátel* a následují *Edice petlice*, edice poezie *Kde domov můj* a *Nové cesty myšlení* (Janoušek, 2008).

Proces se skupinou The Plastic People of the Universe vyvolal pozornost a solidaritu předních osobností formujícího se disentu a stal se prvním podnětem ke vzniku *Charty 77*, žádost o dodržování plnění mezinárodních právních závazků vyplývajících z Helsinských dohod. *Chartu 77* podepsalo během roku 1977 přes 800 osob, do listopadu 1989 jich bylo 1883. Existence tohoto dokumentu státní představitelé znervóznila a donutila k radikálnímu protiakti. Tou nejvážnější byla tzv. *Anticharta*, tedy odsouzení *Charty 77*. Shromáždění československých umělců proběhlo v Národním divadle, kde si účastníci vyslechli projevy Jana Kozáka a Jiřiny Švorcové a vyjádřili tak plnou podporu politice vládnoucí strany. Mluvíci a signatáři *Charty 77* byli vyslýcháni státní bezpečností a při jednom z brutálních výsledků zemřel filozof Jan Patočka, jehož následný pohřeb bezohledně narušila Bezpečnost. Zatčení mluvčích a signatářů *Charty 77* a nucený odchod dalších aktivistů do exilu, mimo jiné například Pavla Landovského, dodaly sebevdomí disentu k oživení samizdatových aktivit (Janoušek, 2012).

V roce 1984 se dostalo české literatuře mimo jiné pocty. Básník, signatář *Charty 77* a nesmiřitelnému odporci režimu byla udělena Nobelova cena za literaturu. V té době už totiž žil nemocný Seifert musel pod příslibem vydání jeho sbírek slíbit, že se politicky nebude angažovat v opozičních akcích. Tomu se však nevyhnul a v roce 1985 podepsal otevřený dopis Evropskému fóru o tíživé situaci v zemi, ale tento podpis zanedlouho pod nátlakem odvolal. Zánkolik měsíců, 10. ledna 1986, zemřel.

Rok 1985 a jmenování Michaila Gorba ova generálním tajemníkem KSS byly pro KS klí ovými momenty. Gorba ov v pokus o perestrojku, tedy reformu komunistického režimu, dal prostor pro projev názor a zmírnil nap tí v mezinárodních vztazích. Um lci neváhali a ujali se své možnosti vystupovat proti politickému systému. S uvoln ním publika ní scény vznikl divadelní týdeník *Scéna* a studentský asopis *Kavárna A. F. F. A.*. Vydání prvního ísla m sí níku *Literárních novin* v lednu 1988 bylo prvním velkým krokem disidentských aktivit.

V roce 1989 se začalo hodn mluvit o tabuizovaných autorech. Ve výlohách knihkupectví se op t objevila díla Ivana Wernische, Ivana Klímy, Karla Šiktance a uvažovalo se o vydání díl Škvoreckého a Kundery.

Dne 1. srpna v roce 1989 se konala první sch ze obnoveného eskoslovenského *PEN klubu* v ele s Ji ím Muchou a místop edsedou Josefem Nesvadbou (Janoušek, 2008).

Události, které se staly v listopadu a prosinci v roce 1989, daly pot ebný impuls k založení nové organizace. *Obec spisovatel* , která z této pot eby vznikla 3. prosince 1989, si symbolicky zvolila za svého p edsedu Václava Havla (Janoušek, 2012).

3 Tv r í profil Josefa Fraise

3.1 Život

Josef Fraiss se narodil 24. 1. 1946 v Hranicích na Moravě. Jeho rodina, otec dřevník, matka a dvě sestry, mu neposkytovala klidné dětství. Otec byl toho názoru, že když je Josef kluk, musí doma dělat veškerou práci, přitom nebyl ze sourozenců nejstarší, a navíc ho jeho matka už od dětství po zbytek života citově i finančně vydírala.

Už ve školce se přišlo na to, že je Josef levák, což v té době znamenalo jistou charakterovou vadu, takže se ho všichni snažili tomuto „nešvaru“ odnaučit. Ve školce ho paní učitelka pouze napomínala, ale když se malý Fraiss dostal do školy, jeho paní učitelka ho zprvu posílala za to, že psal levou rukou, za dvě dny, později ji musel klečkovat v koutě a následně byl za své leváctví i fyzicky trestán. Toto přehánění způsobilo, že neuměl krasopisně psát ani jednou rukou, tudíž mu to hodně zhoršovalo prospěch ve škole. Své známky si ale vylepšoval bravurní pamětí.

Už na základní škole měl Fraiss svou kapelu, kde byl zpěvákem. Zpívali především písně z Osvobozeného divadla a písně ze Semaforu (Podhorský, Kostalík, 1989), pak ale přišel čas, kdy si musel najít zaměstnání, nebo dále pokračovat ve studiu. Když do té doby přicházeli náboráři ze středních škol a učilišť, přihlásil se na hornické učiliště do Havířova, šel tam proto, že to byla škola s internátem a nemusel dále ztrávat ve vypjaté situaci doma (Fraiss, 2012).

V Havířově se v letech 1960 – 1963 vyučil horníkem a v letech 1963 – 1965 pracoval jako havíř v Ostravě (Frost, 1985).

V patnácti letech na učilišti založil divadlo, přihlásil se s ním do svazácké soutěže, kterou vyhráli. Byl hrdý na to, že se v tak raném věku stal hraným dramatikem, ale škola mu diplom i cenu zabavila a z divadla udělali školní kroužek, ke kterému přidělili lektora a vedoucího. To jim divadlo tak znechutilo, že se rozešli. Rozhodl se tedy, že se stane básníkem. Stal se členem ostravského klubu *Auto i v povíjenu*, kde se stýkal s podobně smýšlejícími tvůrci, například s Vladimírem Macurou. Pracoval v divadle, psal a publikoval verše a začal psát svůj první román, který později vyšel pod názvem *Válka mezi labutími* (Podhorský, Kostalík, 1989).

Josef Frajs prošel mnoha zaměstnáními. Kromě horníka byl zedníkem, brusičem, topičem (Forst, 1985), dále pak skladníkem, závozníkem, vykládal vagony. Jak ale sám Frajs v medailonku v knize *Malá galerie autorů* uvádí, prošel daleko víc povoláními, než je o něm známo (Podhorský, Kostalík, 1989). Důležitě ovšem je, že celou tu dobu psal. V roce 1970 se stal dramaturgem Klubu mládeže v Ostravě, vykonával také funkci redaktora v ostravském rozhlasu.

Frajs považoval za výsadu, že mu bude publikovat v nakladatelství Československý spisovatel, takže když mu nakladatelství v roce 1990 zrušilo všechny smlouvy na vydávání, Fraise to téměř zdrtilo a od té doby se začal ukrývat pod pseudonymy. V tomtéž roce zjistil, že za něj někdo jeho jménem podepsal *Antichartu* a že byl na seznamu spolupracovníků StB. I jemu byla nabídnuta možnost, aby na seznam napsal jména jemu nepohodlných lidí, on to však odmítl. Nikdy se proti tomuto osudní nebránil, protože věděl, že přátelé mu v případě stejné nepříspějí. Jeho skepse ze sametové revoluce byla veliká. Byl přesvědčen, že celou akci naplánovala StB s disidenty a elitou naší země, kteří se dohodli na novém složení vlády.

Stovky povídek a básní mu po revoluci nikdo nechtěl otisknout, protože důlnická témata nikoho už nezajímala. Kromě toho mu bylo ze všech nakladatelství vzkázáno, že když publikoval za komunisty, musel být komunist, jinak by mu peníze nic nevydali, a oni že komunisty vydávat nebudou. Nedostatek financí a absence stálé práce přivedly Fraise až do psychiatrické léčebny, kde se několik měsíců léčil. Pocit bezradnosti byl tak velký, že i navzdory své víře uvažoval o sebevraždě. Vždy ale zvířila nad ním životní energie. Krátkou dobu opět pracoval a prožíval šťastnější tvůrčí období, když ho zasáhla poslední rána, která se mu stala osudnou. Tak jako jeho rodičům, i jemu byla diagnostikována rakovina tlustého střeva (Frajs, 2012). Po několika operacích a chemoterapiích však přišla smutná zpráva, že Josef Frajs prohrál boj o svůj život se zákeřnou nemocí 10. 1. 2013, třináct dní před svými 67. narozeninami v rodném městě Hranicích na Moravě.⁴

3. 2 Dílo

Dílo Josefa Fraise je velice obsáhlé a pro jeho skrývání se za pseudonymy a pro široký záběr žánrů dalo by se říci dost nepřehledné. V následující kapitole si tento

⁴ Kultura iDnes: http://kultura.idnes.cz/zemrel-josef-frais-0n5-/literatura.aspx?c=A130111_092634_literatura_ob2.3.2015.

„chaos“ rozklídíme a rozdělíme pro větší přehlednost do kapitol a podkapitol, a poté vybereme díla, která podrobíme dle kladnější analýze v další kapitole.

Tímto by jistě mohlo probíhat mnohá zprůsoby – od data vydání až po abecedně uspořádaný seznam. My zvolíme tímto na prózu, drama a ostatní, u prózy se pak budeme podrobněji zabývat pseudonymy, pod nimiž svá díla vydával.

Kratšími povídkami se Josef Frajs uvedl na literární scénu už v roce 1961, publikoval je zejména v regionálním deníku *Pravda*, další pak vycházely v *Země dle lských novinách*, v *Rudém právu*, v *Mladém světě*, v *Literárním měsíčníku* nebo ve *Vlasti*. Velká část jeho povídek byla také vysílána rozhlasem (Jedlička, 1985).

3. 2. 1 Próza

3. 2. 1. 1 Próza pod vlastním jménem

V následující podkapitole se budeme zabývat prózou, kterou napsal pod svým vlastním jménem Josef Frajs.

San Francisco

Tuto sbírku povídek napsal v roce 1969, smlouva byla v roce 1972 zrušena a rukopis povídek byl ztracen (Frajs, 2012).

Muži z podzemního kontinentu

Právě tímto velkým románem debutoval v literárním světě. Jedná se o prózu z hornického prostředí, která vyšla v roce 1978 v nakladatelství *eskoslovenský spisovatel*. Hlavní hrdina Martin Zavel nese silné autobiografické prvky autorovy. Je to horník, narodil se v Hranicích, má velkou sílu a vyniká sebevědomím a intelektem.

Tuto knihu vnoval: „*Chlapec z ostravsko-karvinského revíru, kterému všechno dobře zná.*“ Dílo se dočkalo i rozhlasové a divadelní dramatizace, a to v letech 1978 a 1981. Filmový scénář nebyl bohužel nikdy realizován. Úspěšnou premiéru měl představení v *Divadle Vítězslava Štěrky* a až na místě se Josef Frajs dozvěděl, že tuto

inscenaci divadlo v novalo XVI. sjezdu KS . Poté prý pronesl dnes již téměř legendární výrok: „*Kdybysem to byl v d l, tak bysem tam nechodil*“.

Toto dílo bylo přeloženo nejen do němčiny, ruštiny nebo slovenštiny, ale i do estonštiny a kazaštiny (Frais, 2012).

Fraisovou prvotinou jsme se podrobněji zabývali v bakalářské práci v roce 2013.

Klec plná silák

Tento román vyšel poprvé v nakladatelství *eskoslovenský spisovatel*, a to v roce 1978. Přeložen z moravského malomsta z doby před první světovou válkou se do kalifornské televizní adaptace v režii Ludvíka Ráží v roce 1980 pod názvem *Můj nezdolný lev*. Hlavní role tenkrát ztvárnili mimo jiné Vladimír Dlouhý, Josef Somr a Jana Brejchová.⁵ Nakladatelská smlouva pro druhé vydání byla po roce 1989 zrušena (Frais, 2012). Kritika k tomuto dílu nebyla příliš vstřícná a pro ně které byl tento román přímým zklamáním (Vlašín, 1985).

Šibík 505

Jedná se o další román z hornického prostředí z roku 1979, který vyšel v nakladatelství *eskoslovenský spisovatel*. Přeložen se do kalifornské dvou scénářů, bohužel ani v jednom případě nebyl realizován. Poprvé to byl scénář dvoudílného filmu Z. Dufky a podruhé to byl vlastní scénář třídílného TV filmu. Probíhala však dvanáctidílná rozhlasová dramaturgie roku 1980 a kniha byla přeložena do ruštiny (Frais, 2012).

Napsáním této knihy si Josef Frais „vysloužil“ označení pokračovatele spisovatelky Marie Majerové (Vlašínová, 1980). Ostatní kritici vyzdvihují v *Šibíkovi 505* především přesvědčivost a bravurní vystiženou mentalitu a mluvu ostravských havířů a jejich samozřejmě solidaritu, znamenitě také zvládl vystihnout časovou linii od roku 1948 do sedmdesátých let (Vlašín, 1985).

⁵ esko-Slovenská filmová databáze: <http://www.csfd.cz/film/281638-muj-nezdolny-lev/>, 1. 3. 2015.

Narozeniny sv ta

Příběh vypráví o bývalém vrcholovém sportovci, který se snaží najít si svoje místo v životě. Josef Frajs zde opět používá autobiografický prvek, neboť hlavní hrdina tohoto díla pracuje jako dělník ve skladu nábytku. Je tvrdý, nezdolný, optimistický a na práhu tichý za jiná poznávat svět.

Román vydalo nakladatelství *eskoslovenský spisovatel* v roce 1981. Druhé vydání ve stejném nakladatelství vyšlo v roce 1984 ve sbírce *Dva nezdolní muži*, kde byli vydáni mimo *Narozeniny sv ta* i *Muži z podzemního kontinentu*. Rozhlasová dramaturgie probíhala hned v roce 1981 a kniha byla přeložena do slovenštiny a němčiny (Frajs, 2012).

Den, kdy slunce nice hořely

Příběhem šoféra editore pr myslového závodu, který stádal d v ata a nyní hledá hlubokou lásku, se budeme zabývat podrobněji v kapitole Analýza vybraných děl. Tento příběh je poutavý, osobitý a s typicky fraisovským humorem vypovídá o mezilidských vztazích, zejména pak o těch milostných.

Za tento román, který vyšel v nakladatelství *eskoslovenský spisovatel* v roce 1982 a který se dokal v tom samém roce rozhlasové dramaturgie, dostal Josef Frajs v roce 1983 pamětní medaili J. Haška (Frajs, 2012).

Válka mezi labutmi

Humor a ironie prochází touto knihou jako červená nit. Román vydalo nakladatelství *Práce* v roce 1983 v Praze. Za román dostal autor uměleckou cenu ÚV SSM v roce 1984 (Frajs, 2012). Podrobnějším rozbořením této knihy jsme se zabývali již v bakalářské práci v roce 2013, pro tuto práci není další analýza nezbytná.

Strom na konci cesty

Román vydalo nakladatelství *eskoslovenský spisovatel* v roce 1985. V knize, kde je hlavním hrdinou hvězda oblastního divadla Richard Hanák, který musí řešit svou osobní krizi a vyrovnávat se s nenávisť kolegů, jsou vleny desítky citátů ze shakespearových dramát i z Goethova Fausta.

Plechový slavík

V tomto díle se objevuje hlavní hrdina jako zpěvák populární hudby. A právě i toto město si Josef Frajs sám vyzkoušel. Jako i v jiných jeho knihách ztrácí hlavní hrdina Jiří Bratr soukromé štěstí na úkor práce a legrace.

V závětku této knihy autor upozorňuje: „Žádný z popísb popisovaných v knize se ve skutečnosti nestal. Žádná kapela, vystupující zde pod různými jmény, nejast ji jmenovaná jako *Hastroši*, neexistuje. Vymyslel jsem si i nešvary, provázející písničky na jejich cestách. Popisovat ten svět v jeho opravdové dokonalosti by bylo příliš nudné. Popisují s láskou všem krajánkám, táhnoucím nesmírnými rozlohami svítá s kytarou na zádech, s upřímnou závistí těm, jejichž osudem je zpívat, s přátelským pochopením všech, jejichž posláním je radost“ (Frajs, 1986).

Plechový slavík vyšel v roce 1986 v nakladatelství *Práce*. V roce 1989 napsal Josef Frajs vlastní filmový scénář, který nebyl bohužel nikdy realizován (Frajs, 2012).

Osmý den týdne

Formálně toto dílo patří do triptychu společně s díly *Strom na konci cesty* a *Plechový slavík*. Jsou to všechno romány o umělcích a jsou z velké části autobiografické. *Strom na konci cesty* je o hercích, *Plechový slavík* o hudebnících a *Osmý den týdne* je o úspěšném spisovateli. Josef Frajs hrával divadlo, zpíval a to, že byl spisovatel, nemusíme ani připomínat. Tato kniha je proto velmi autentická, i když autor sám v závětku uvádí „*Není to vylíčení mé cesty za tenátem. Toto není můj životopis*“ (Frajs, 1986). Ovšem odevzdání hlavního hrdiny literatuře, její kráse i

prokletí, je též osobní výpověď. Toto není román jen o psaní a spisovateli, je to román o životní posedlosti, o nemožnosti nepsat a o neskonale lásce k literatuře.

Knihu vydalo nakladatelství MF Praha v roce 1986. Josef Frajs za tento román obdržel výroční cenu nakladatelství v roce 1987. Přeložen byl do dvou jazyků, a to do bulharštiny a ruštiny (Frajs, 2012).

Tímto dílem se budeme podrobněji zabývat v kapitole, kde budeme analyzovat vybraná autorova díla.

Penzion pro svobodné dámy

Tato kniha je výjimečná, je to první román, kde Josef Frajs činí hlavní hrdinku ženu. *Penzion pro svobodné dámy* vyšel v roce 1986 jako první vydání, poté v roce 1988 a naposledy v roce 2002. Dílo bylo přeloženo do ruštiny a bulharštiny (Frajs, 2012). Analýzou této knihy jsme se podrobněji zabývali v naší bakalářské práci v roce 2013.

Báje o místě narození

Tato kniha vznikla podle stejnojmenné divadelní hry z roku 1975, za kterou autor dostal zvláštní uznání ministra kultury R. Kniha je tedy rozšířením muzikálu a vyšla v roce 1987 v nakladatelství *eskoslovenský spisovatel*. I toto dílo se dočkalo překlady do ruského jazyka (Frajs, 2012). Porovnáním scénáře, který byl výchozí pro napsání románu, se budeme zabývat v části s analýzou textu. Pokusíme se zjistit, jak se autorovy postavy ve stejném díle s odstupem času mohly změnit.

Bezpečné známosti

V detektivním románu, který je volným pokračováním *Penzionu pro svobodné dámy*, se opět setkáváme s krásnou taxikářkou Irenou Sladkou, ale hlavní postavou již zde není. Tou je nadporučík Albert Hluchý, který řeší vraždu taxikářky.

Román vyšel v letech 1988 a 1990 v nakladatelství *eskoslovenský spisovatel* poprvé, tentéž vydání pak proběhlo už v nakladatelství *Adonai* v Praze v roce 2002,

protože všechny smlouvy s Josefem Fraise nakladatelství *eskoslovenský spisovatel* v roce 1990 zrušilo (Frais, 2012). Jedná se tedy o poslední jeho knihu vydanou v tomto nakladatelství.

K tomuto dvěma na sebe volně navazujícím dílům psal Josef Fraiss ještě další dílo s názvem *Romance ze sídliště*. Mělo se jednat také o detektivní román, ale právě na pokyn nakladatelství *eskoslovenský spisovatel* ho nedokončil a rukopis se ztratil (Frais, 2012).

Lampárna na hlavním nádraží

Toto dílo je jedním z posledních, které napsal pod svým vlastním jménem. Nakladatelská smlouva byla sice po roce 1989 zrušena, ale tuto knihu vydalo o šest let později, tedy v roce 1995, nakladatelství *Optys* v Opavě. Tímto dílem se budeme podrobněji zabývat v části, kde budeme analyzovat vybrané texty.

3. 2. 1. 2 Próza pod pseudonymy

Po zrušení smlouvy s nakladatelstvím *eskoslovenský spisovatel* došlo u Josefa Fraise ke zlomu. Prózy pod vlastním jménem už nevydával a uchýlil se k zaštitení své identity pseudonymy. A nebylo jich málo. Josef Fraiss tenkrát nezmenil jen jméno, ale změnil i žánr a zaměření svých próz. Z témat o havířích, dělnících a umělcích přesedlal pod pseudonymy na témata válečná, milostná, na westerny a dobrodružné romány. V následující části se pokusíme vypátrat všechny pseudonymy, které používal, a ke každému z nich přidat díla, která pod nimi psal.

Byly pseudonymy, které použil jen jednou, ale byly i ty, ke kterým se Fraiss rád vracel. Jeho prvním pseudonymem byl Konstantin Alexandru, který použil jen jednou. Dalšími pseudonymy „na jedno použití“ byly například Johl Wildmer a Ralf Stohre. Pseudonymy, ke kterým se vracel, byly například Bill French, Vladimír Šírava, Roy Haskins, Elizabeth O'Hara nebo Helmuth Nowak (Frais, 2012).

Konstantin Alexandru

Jak už jsme ekli, byl to jeho první pseudonym a napsal pod ním v roce 1991 dílo s názvem *Byl jsem agentem securitate*.

John Wildmer

Tento pseudonym také pat í k t m, které použil pouze jednou, a napsal pod ním dobrodružnou novelu *Cramby mezi dv ma noži* v roce 1991.

Ralf Stohre

I Ralf Stohre zap j il Fraisoovi jméno jen jednou, a to v p ípad dobrodružného románu *Krutá Statsi* v roce 1992.

Irena Fabiánová

Dalo by se íct, že toto jméno mu moc št stí nep ineslo. Napsal pod ním dva milostné romány *Nekone né jaro* a *Dívka z obrazovky*, ale ani jeden nebyl bohužel vydán, protože smlouvy s nakladatelstvím *Venta* byly zrušeny.

Bill French

Tento pseudonym se mu stal š astn jším. Uzav el smlouvu se *Zemí kolt* a napsal adu western . N kterými z nich se budeme pozd ji zabývat podrobn ji. Pseudonym poprvé použil v roce 1993 v díle *Soudce kolt*, poté následovaly westerny *Vlak do Oklahomy*, *Tam dole v Mexiku*, *Hrobník v sen*, *Vítr z hor*, *Vysloužilci*, *Malý zlosyn*, *Úder ze stínu*, *K ertu s vyd ra em* a posledním westernem pod tímto jménem byla *Vysoká oprátka*.

Vladimír Šírava

Z pera Vladimíra Šíravy vzešla dv milostná díla, milostný román *Milena to za ídí* z roku 1994 a milostná novela *Až p íletí áp* z téhož roku. Dílem *Milena to za ídí* se budeme podrobn ji zabývat v další ásti diplomové práce.

Roy Haskins

Tento pseudonym op t pat í k ast ji používaným. Poprvé se Roy Haskins uvedl na scénu v roce 1996, kdy napsal dobrodružnou novelu *Mezi dv ma noži*, poté

následovala díla *Nymfy z Aiginy* v roce 1996, *Kamera do záhrobí*, *Krakovská madona*, *Dvounohé zboží*, *Jednou ty a jednou já*. Po těchto dílech napsal Josef Fraiss ještě dvě dobrodružné novely pod tímto pseudonymem. *Na severu srážky* v roce 1997 a *Via Adriatica* v tomtéž roce. Obě nakladatelské smlouvy byly zrušeny a díla pak už nebyla nikdy vydána. Snad proto to byla poslední tvorba pod tímto pseudonymem.

J. J. Harper

Po nepříliš vydatném konci pseudonymu Roy Haskins sáhl hned rok poté, tedy v roce 1998, Josef Fraiss po dalším pseudonymu, a tím byl J. J. Harper, pod kterým napsal pak ještě dva westerny. Prvním byl v roce 1998 *Krvavý žold* a druhým byl *Neúprosný Harris* v tomtéž roce. Tímto pseudonymem opustil svůj westernu a začal se vnovat historickému románu pod novým pseudonymem Elizabeth O'Hara.

Elizabeth O'Hara

Tímto pseudonymem vytvořil Josef Fraiss fiktivní literární postavu, protože Elizabeth O'Harové, na rozdíl od ostatních pseudonymů, vymyslel celý životopis s velmi přesnými detaily. „Úspěšná britská spisovatelka Elizabeth O'Hara se narodila v roce 1964 v rodině uměleckého kováře ve skotském Edinburghu, její matka pracuje už déle než třicet let jako knihovnice. Elizabeth od malička četla a brzy začala i sama s prvními literárními pokusy. Byly velice talentované: sbírka básní *Laguna* za přispění krom prestižního titulu *Literární objev roku 1982* vynesla rovněž stipendium na *Oxfordské univerzitě*, kde se v nově založené *historii a literární vědě*. *Studia* získala doktorát na *Pařížské Sorboně* v roce 1990...“ dále Fraiss vymyslel manžela, dceru a vilu v jihofrancouzském městě (Fraiss, 2000). Tetralogii historických románů *Šarlatový slib* z roku 2000, *Šarlatová vášeň* také z roku 2000, *Šarlatová láska* z roku 2002 a *Šarlatová touha* z téhož roku vydalo nakladatelství *Baronet* v Praze. Jedná se o ságy rodin Fennell a Gosforth z třináctého století na severu Anglie. Knihy *Šarlatový slib* a *Šarlatová vášeň* podrobíme v následující kapitole podrobnější analýze.

Helmuth Nowak

Dalo by se říct, že Helmuth Nowak je alter egem Josefa Fraisse. Tuto fiktivní literární postavu propracoval do takových detailů, že se i tenáři, kteří přibylí Helmutha Nowaka, pouhými internetovými diskuzemi, zda je to opravdu Josef Fraiss či nikoliv. Je ovšem velká škoda, že když na jakému takovém tenáři v internetové

konverzaci n kdo prozradí, že je to jen pseudonym Josefa Fraise, jsou velice zklamáni. tená t chto knih nepojímá podez ení, že se nejedná opravdu o d stojníka z druhé sv tové války, ale o horníka, skladníka a závozníka. Opravdovost detail , s jakou Josef Fraiss vypráví p íb hy poru íka Nowaka, nedává prostor pochybám, že autor opravdu druhou sv tovou válku neprožil.

Helmuth Nowak se narodil v Lipsku roku 1918. Vystudoval gymnázium, byl v adách Hitlerjugend. Po maturit nastoupil dobrovoln vojenskou službu, kde nakonec z stal a stal se d stojníkem z povolání. Práv p íb hy wehrmachtu vypráví mladý poru ík Nowak, který bojoval v mnoha bitvách. Osud ho zavál do bitvy u Berlína, Kursku, Varšavy, Stalingradu a Kyjeva. Sv j první román *Bojoval jsem u Stalingradu*, napsal Nowak až jako penzista. Inspiraci erpal ze svých deník , které si vedl od svých osmnácti let. Helmuth Nowak zem el v 11. 2. 1996. Vydání svých román se bohužel nedo kal.

Z pera Josefa Fraise, alias Helmutha Nowaka, vznikla celá ada historických román . První román *Bojoval jsem v Stalingradu* vydalo nakladatelství *Baronet* v roce 2003 a toto dílo se do kalo p ekladu do polštiny. Následovala díla *Bojoval jsem u Kursku* a *Bojoval jsem u Kyjeva*. Oba tyto romány vyšly v roce 2003 a byly také p eloženy do polštiny. Dále pak v tomtěž nakladatelství vyšly romány *Bojoval jsem u Varšavy*, *Bojoval jsem u Berlína* a *Byl jsem v ruském zajetí*. Dílo *Byl jsem v ruském zajetí* z roku 2006 je poslední knihou, kde je hlavním hrdinou Helmuth Nowak. Od roku 2007 použil Josef Fraiss nového vyprav e. Stal se jím Erich Breitner, který se stal vyprav em román *Za vlast a za chlast*, *Krvavý Kavkaz*, *Zem zalévaná krví*, *Smrt sklízí na Krymu*, *Krvavý Sevastopol*, *Hladové mo e* a *Krvavý sních*.⁶

Historický román *Krvavý sních* z roku 2011 je p edposledním dílem Josefa Fraise, poté už napsal jen své pam ti, které nazval *Fackování and lé*.

Díla *Bojoval jsem u Berlína*, *Za vlast a za chlast* a *Hladové mo e*, jsme vybrali pro budoucí analýzu d l a budeme se jimi podrobn zabývat v následující kapitole.

⁶ eskoslovenská bibliografická databáze: <http://www.cbdb.cz/autor-9079-helmuth-nowak?show=knihy#subitems> 3. 3. 2015.

3. 2. 2 Drama

Za svou první revue *Držgrešláci*, dostal Josef Frais v roce 1961 cenu v oborovém kole STM, toto dílo napsal pro vlastní soubor hornického u ilišt Dolu Dukla Haví ov. V po adu *Zp vy sladké Fraisie* uvád l v *Divadle poesie* v Ostrav v roce 1965 svou básnickou tvorbu. Tento po ad byl velmi populární, proto se rozhodl, že sbírku své poezie vydá knižn . Výbor z jeho básnické tvorby mu žádné nakladatelství nevydalo.

Svou další revui *Pátk v sluha Robinson* nacvi il v roce 1966 u vlastního vojenského útvaru v Hradci Králové a dostal za ni cenu v úst edním kole ASUT. U téhož vojenského útvaru nastudoval také revui s bigbeatem pod názvem *Veliký Ringo Petri ko* v roce 1967.

V zájezdovém po adu *Znamení doby*, kde uvád l vlastní povídky, vystupoval Josef Frais v letech 1968 – 1969 s Karlem Krylem. Literárn hudební montáž básní, povídek a písní *Skifflové skupiny Waterloo* uvedlo *Divadlo Waterloo* v Ostrav v roce 1969 (Frais, 2012).

V tomtéž roce a v tomtéž divadle uvedl Josef Frais spolu s Petrem Podhrázkým muzikál *Syn pluku*, což byla parodie na tehdy povinnou školní etbu Valentina Petrovi e Katajeva. Je z ejmé, že se parodie hrdinného vzoru nevyplatila. Nejen že divadlo bylo zakázáno, ale osm len divadla bylo souzeno pro pobu ování a hanobení státu. Josef Frais dostal trest patnáct m síc odn tí svobody, ale tento trest byl nakonec zm n n na t fletý podmín ný trest.⁷ Spolu s Petrem Podhrázkým napsal také ješt v roce 1969 muzikál pro *Divadlo Waterloo*, *Agent 3, 14159*.

Další díla pouze zmíníme. *One man show* se dv ma klavíry 2 *piana* 1970, vzpomínkový ve er na Jana Palacha s názvem *Pochode 1970*, montáž francouzských verš a šanson *Šansoniéra* 1970, revue *Kam s tím špa kem, pane Cinku?* 1970, revue s Tomášem Slámou *Tomáš a tingl-tangl* 1970, revue *Echt naši furianti* s ochotnickým souborem Spole enského domu T ineckých železáren 1971, spolu s Marií Bokovou dramatisoval vlastní román *Muži z podzemního kontinentu*. Zvláštní ocen ní dostal Josef Frais za muzikál *Báje né místo k narození*. Získal uznání ministerstva kultury R, S DU a LF v roce 1985. Snad pro velký úspě ch, který muzikál m l, se rozhodl hru rozší it, a tak vznikl v roce 1988 stejnojmenný román (Frais, 2012). Srovnáním t chto

⁷ Slovník eské literatury po roce 1945:

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1224> 3. 3. 2015.

dvou díl se budeme podrobně zabývat v následující kapitole. Scénář k tomuto muzikálu vyšel v roce 1985 v nakladatelství *Dilia* v Praze.

Posledním Fraisevým muzikálem byl *Pytel plný peněz*, který napsal podle hry Jána Soloviče *Žobrácke dobrodružstvo*, který uvedlo *Divadlo Vítězslava Nezvala* v Hradci Králové v roce 1986.⁸

Frais se také podílel na rozhlasovém seriálu *Ostravský pondlník* (1968 – 1971), na rozhlasovém seriálu *Kaleidoskop* 1970 – 1971, a napsal rozhlasovou pohádku *Adný školní kocour Ferdinand* 1971.

V roce 1971 přišel první zádrhel v dramatické tvorbě, kdy nebyla realizována revue pro ochotnický soubor Společenského domu Těchovských železáren v roce 1971. Poté ještě napsal tři významná díla – *Muži z podzemního kontinentu*, *Báje nové místo k narození* a *Pytel plný peněz*. Od roku 1989 však přišla jeho veškerá dramatická tvorba vnive. Ani jedno z následujících dílů již nebylo realizováno. Tědílňná televizní adaptace vlastního románu *Šibík 505* (1989), filmový scénář pro FS Barrandov 1989, divadelní komedie *Jen když se máme rádi* (1990), pochmurný muzikál *Žena, která píše a smrt* (1990), dramaturgický příspěvek komedie Miroslava Stoniše *Peřínko z nebe* (1990), scénář představení *Laterny magiky Revue z autobazaru* (1992) (Frais, 2012). To byla jeho poslední dramatická tvorba.

3. 2. 3 Ostatní

V devadesátých letech se Josef Frais zabýval literárními portréty. *Trojhvězdičkové nesmrtelných* vyšlo v roce 1988 (Chaloupka, 2005). Portréty Adiny Mandlové, Nataši Gollové a Lídy Baarové poprvé vydalo nakladatelství *Formát* v Praze, podruhé v roce 2003 tamtéž a potřetí v roce 2005 v nakladatelství *Sincon* v Praze. Dále vyšel *Obrazový životopis Oldřicha Nového* (2000), *Obrazový životopis Adiny Mandlové* (2001), *Obrazový životopis Vlasty Buriana* (2001) a *Obrazový životopis Lídy Baarové* (2001). Ke každému obrazovému životopisu, které Frais napsal, přidal doprovodné fotografie Pavel Jiras.⁹

⁸ Slovník české literatury po roce 1945:

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1224> 3. 3. 2015.

⁹ Databáze knih: <http://www.databazeknih.cz/knihy/oldrich-novy-obrazovy-zivotopis-122315> 3. 3. 2015.

Napsal také vybrané kapitoly v *Toulkách minulostí sv ta* (1999 – 2007), nap . kapitoly *Hannibal ante portas* a *Co nám ukradli Švédové?*. V díle *Co v u ebnicích d jepisu nebylo* (2005) napsal vybrané kapitoly, nap . *Byla i nebyla potopa sv ta?* a *Tajemství babylonské v že*. Literaturou faktu se zabýval v díle *Ji í z Pod brad, král dvojího lidu* (2006).

Fraisovu ú ast na sbornících, p ekladech, v publicistice a v editorské innosti zmi ujeme jen pro dopln ní kompletnosti díla. Napsal mnoho fejeton , denního zpravodajství a básní, které komponoval pro r zné po ady. Psal nes etn povídek a reportáží prakticky do všech asopis . Z p eklad uvedeme nap íklad životopis papeže Jana Pavla II. *Kronika neoby ejného života z roku 2002* (Frais, 2012).

4 Josef Frajs – otazníky

Otazník nad Frajsovým životem visí hned několik. V této kapitole si položíme pár otázek, na které sami odpovídat neumíme.

Prvním velkým otazníkem je to, proč se Josef Frajs nebránil na knutí, že byl spolupracovníkem StB. Stovky lidí se tomuto nařčení bránily a brání a stovky lidí soudy vyhrávají a o iš ují tak svá jména, proč on tuhle potěbu neměl? To samé se týká „podepsání“ Anticharty. Proč neměl Josef Frajs potěbu uvést věci na pravou míru?

Dalším velkým otazníkem jsou jeho etné pseudonymy. Je zřejmé, že pseudonymy začal používat po revoluci, kdy lidé ztratili zájem o romány s dělnickou tematikou, ale proč jich používal tolik a proč zrovna tyhle? Bylo jich kolem deseti. Vystupoval svou tvorbou pod pseudonymy také několik žánrů. Z románů dělnických přesedlal na westerny, historické romány ze třináctého století a historické romány z druhé světové války. Jak pro něj byl tento žánrový skok složitý? Romány dělnických psal z pohledu vlastní zkušenosti. Měl z profesí spoustu zážitků a v domostí, kde bral inspiraci pro westerny nebo historické romány?

V mládí Josef Frajs přisobil jako bohém, neotesitelný vtipálek a tak trochu fanfarón. Z jeho paměti *Fackování and lé* 2012 je však patrné, že po roce 1989 byl skleslý až depresivní. Zmnila ho právě ta neochota v tšiny nakladatelství vydávat po revoluci jeho knihy? Proč byli, až na pár výjimek, hlavní hrdinové jeho knih muži?

Kolik novel, povídek, básní a románů asi napsal tzv. do šuplíku? Jeho bibliografie je už tak hodně bohatá, o co mohla být ještě bohatší?

Mohli bychom si o jeho život klást ještě daleko více otázek, ale přesné odpovědi na ně bychom těžko hledali a odpovědi, kterých bychom se třeba dopátrali, by byly stejně jen domněnky.

Jeho sny, myšlenky a přání nám zstanou skryty, ale pokládat si tyto otázky a zamýšlet se nad událostmi, které změnily jeho život a tak trochu o nich snad i spekulovat, nedílně patří k jeho životu.

5 Analýza vybraných děl

Velkou část díla Josefa Fraise jsme analyzovali již v bakalářské práci s názvem *Josef Frajs a Václav Dušek – prozaici 70. a 80. let* v roce 2013. Nyní jsme pro co nejvyšší objektivitu vybrali z každé části díla určitý počet knih, abychom pokryli co nejvyšší část jeho tvorby. Vybírali jsme zejména díla předrevoluční i porevoluční, díla psaná pod vlastním jménem i pod pseudonymy. Zde se pokusíme vysledovat, jak se styl jeho díla, postavy a prostředí s pseudonymy a s dobou měnily. Tato analýza tedy pokryje prózu pod vlastním jménem, pod pseudonymy a jedno z dramát srovnáme s románem.

Z prózy pod vlastním jménem jsme vybrali díla *Narozeniny sv ta* (1981), *Den, kdy slunce nice ho ely* (1982), *Plechový slavík* (1986), *Osmý den týdne* (1986) a *Lampárna na hlavním nádraží* (1995).

Z pseudonymů jsme podle dostupnosti vybrali ty i – Vladimíra Šíravu, Billa Frenche, Elizabeth O'Harovou a Helmutha Nowaka.

Pod pseudonymem Vladimír Šírava jsme vybrali milostný román *Milena to za ídí* 1994, z díla Billa Frenche dva westerny – *Hrobník v sen* 1995 a *Vysokou oprátku* 1997. Z předposledního pseudonymu Elizabeth O'Hara z této dílné série dvě díla – *Šarlatový slib* 2000 a *Šarlatovou váše* 2000. Posledním zvoleným pseudonymem je Helmuth Nowak a od něj jsme analyzovali díla *Bojoval jsem u Berlína* 2005, *Za vlast a za chlast* 2007 a *Hladové moře* 2010. Vybrané drama je *Báje né místo k narození* 1985, zde srovnáme prvotní scénář se stejnojmennou románovou adaptací z roku 1987.

Narozeniny sv ta

V románu *Narozeniny sv ta* 1981 zachycuje Josef Frajs příběhy a osudy lidí z prostředí, které mu bylo notoricky známé. Díky této knize nás totiž zavádí do skladu nábytku, kde Frajs sám nějaký čas pracoval. Hned na začátku Frajs píše, že podobnost postav a prostředí je čistě náhodná, ale vše, co se v knize do této doby stalo, nebo se alespoň stát mohlo (Frajs, 1981). Zachycuje rázovitost, existenci a opravdovost skupiny lidí.

Hlavním hrdinou románu *Narozeniny sv ta* je bývalý vrcholový boxer, tiskově úspěšný Kamil Ondrouš. Teď pracuje jako dělník ve skladu nábytku.

Dí se retrospektivně vrací do jednotlivých období Kamilova života. Do jeho třinácti let, kdy chodil jako dítě, které odložili do dětského domova, na procházky. Jednou se v parku chytil za nohu pana Ondrouše a tak dlouho plakal a nechtěl se ho pustit, až mu pan Ondrouš slíbil návštěvu. Nezastalo však u jedné návštěvy a nakonec si Ondroušovi chlapce adoptovali. Sami měli tři syny, ti ale nového bratra mezi sebe nikdy nepřijali. V patnácti letech se Kamil přesvědčil rodiče, aby studoval, využil nástrojů. Na učilišti začal boxovat a brzy se z koníku stalo celkem výnosné zaměstnání.

Do boxerského prostředí nás zavádí jeho další vzpomínání. Seznamujeme se s zákulisím tohoto tvrdého sportu, s prázdnými tréninky a zápasy.

Další vyprávění nás přivádí k lékárně Jarmila, kterou na ulici napadne parta chuligánů a Kamil se ji snaží zachránit. Je ale sám zbit a v nemocnici ho ošetří právě Jarmila, které se nic nestalo. Oba se do sebe zamilují a vezmou se. Po krátkém šťastném období Kamil zjistí, že mu Jarmila lže o tom, že má nové služby, a má podezření, že na ně nechodí. Začne ji sledovat a přijde na to, že má Jarmila milence. Sbalí si věci a odejde z domova. Nejdříve jede za svým nevlastním bratrem, protože jeho rodiče již zemřeli, ale ten ho odmítne a nepustí ho do domu. Jednu noc stráví na nádraží a ráno se připele k vykládání nábytku. Starší pán na vyložení auta sám nestačí, tak se Kamil nabídne, že mu pomůže. V holešovickém skladu nábytku už začne pracovat jako skladník a dostane i místo na ubytování. Je přidělen do party vedoucího řádky a jeho zástupce spolehlivého Fouse. Okamžitě si padnou do oka. Dobře si rozumí i s ostatními spolupracovníky, zejména pak s dobráckým obrem Bambúlem.

V dalších kapitolách se můžeme dohlédnout životní příběhy jeho nových kamarádů. Mimo řádky, Fouse a Bambúla popisuje autor příběhy i lehkomyšlného Joba, Bruna a mladé učenní, které se přezdívalo Zpěvačka.

Život skladníka zaujímá největší část knihy. Podrobně popisuje praktický provoz v nábytkářském skladu. Zde Fraiserpal z vlastní zkušenosti, protože jako skladník u nábytkářské společnosti sám pracoval.

Při vyizování jedné reklamace odváží Kamil novou sedací soupravu paní Jarmile Markové, se kterou se sblíží a začne spolu žít. Pro Kamila to znamená opět konečné šťastné životní období. Se svou ženou se rozvedl a s novou Jarmilou prožívá opět šťastnou lásku.

Po náhlé smrti vedoucího řádky předlí editel do provozovny nového vedoucího provozovny B řádu, který ale brzy začne přijímat úplatky a prodává nábytek na vlastní pěst. Vztahy na pracovišti vyústí v odchod celé dosavadní party pod vedením oblíbeného Fouse na nové pracoviště.

V tomto díle můžeme najít názornou ukázkou toho, jakou roli v tšinou zastávají ve Fraisových knihách ženy. Pokaždé, jak se přesdíme i v dalších dílech, hlavního hrdinu opouští a zamilovávají se do někoho jiného. Opuštění muži po nich však dále už netouží, ale ani jim to nemají za zlé. Jejich charaktery nejsou nijak pokiveny, jen odchází za jinými láskami.

Den, kdy slunce nice ho ely

Tento román je upřímnou výpovědí o labilitě etických norem v mezilidských, zejména milostných vztazích. Je to próza o mladých lidech, kteří teprve hledají své vlastní já a své místo na světě. čekají na splnění svých přání a tužeb a prožívají zásadní zlomy svých životů.

Hlavní postavou knihy a zároveň vypravěčem je jetiletý Karel, který pracuje jako řádkeditel pro myslivé továrny v Hrabčicích. Je seřlý, vtipný a rád poslouchá vážnou hudbu. Celý život stídá známosti, aby se pomstil za zradu, které se dokal od první lásky. Postupem času zatouží po opravdovém a hlubokém vztahu a zamiluje se do dívky Alice. Ta ale žije stejnělehomyslný život jako Karel a naschvál svede všechny Karlovy kamarády. Karel poznává, že o takový život a vztah nestojí, a s Alicí se rozchází. Spolehlivou životní partnerku najde v doktorce Steinové, která bydlí ve stejném domě jako Karel, a dlouho se s ním už snaží o sblížení.

Karl v p řitel Kost pracuje jako knihovník a celý život píše básně, o kterých sní, že je někdo vydá. Karel pošle tajně několik Kostových básní do několika časopisů, a ty je otisknou. Dlouho neuznávaný básník Kost se konečně prosadí, ale popularita ho změní. Přestěhuje se do Brna a s Karlem se už nikdy neseťkají.

Druhý z Karlových přátel Kovarini prodává ve stánku ovoce a zeleninu, přitom krade a podvádí, kde může. Díky své šánlivosti a díky podvodníkům se z něj stane vážený

vedoucí moderní velkoprodejny. Kamarádství s Karlem ale končí tím, že zakáže Karlovi chodit do jeho prodejny, protože mu vadí Karlův familiární přístup k němu.

I v této knize vystupuje ženská postava jako zrádkyn, kterou hlavní hrdina opouští, lásku našťstí nachází v náruči doktorky Steinové. Fraisev hrdina své nevhodné chování, které ze záátku k ženám má, vysvětluje tím, že jeho city byly raněné od dávné lásky. Můžeme u něj ale hledat rysy osobnosti, které Fraise mužským postavám v jeho dílech připisuje. Karel je citlivý, chytrý, pro pátele by udělal vše, co je v jeho silách, životní zklamání nese statečně.

Z dostupných informací o autorovi víme, že žádnou profesi z výše uvedených nevyzkoušel, takže prostědí je pro Fraise relativně neznámé. Ale jak sám Fraise o sobě tvrdí, vystředal daleko více zamětnání, než je o něm známo, takže možná i v této knize bral inspiraci z vlastní zkušenosti (Podhorský, Kostalík, 1989).

Plechový slavík

V tomto románu se objevuje Fraisev hrdina jako zpěvák populární hudby a recitátor. Zde Fraise opět erpal inspiraci ze svého života, protože v pořadu *Znamení doby*, kde vystupoval v letech 1968 – 1969 s Karlem Krylem, četl ve svých povídkách a básních (Fraise, 2012). Barvitě zde také popisuje své rodné město, kterému jen trochu pozměnil název.

Knihazčásti psaná jako paměti Jaromíra Götzeho, který vypráví životní příběhy Jiřího Bratra, předzdivaného Bráška, redaktorovi hrabických Ozvěn. Zčásti svůj osud vypráví Jiří Bratr sám.

Známý zpěvák Jiří Bratr je hlavním hrdinou tohoto románu. Je mu tečt šest let a žije v Hrabicích v domě s rodiči.

Jiří prožil šťastné dětství s dvojčaty Josefem a Karlem, kteří oba pracují jako chirurgové a Jiřího obdivují a nyní rádi chodí na jeho koncerty. Po vystudování gymnázia Jiří nastupuje vojenskou službu, kde platí za předkladného vojáka. Jednou ho velitel donutí v rámci plnění kulturní zájmovéinnosti vystoupit na armádní soutěži s recitací básně. Je úspěšný a postupuje do krajského kola. Tam se setká se Zajícem, svým bývalým spolužákem ze základní školy, který zde vystupuje se svojí kapelou. Oba

ve svém oboru získávají hlavní cenu a při oslavě a popíjení Zajíc zjistí, že Jirka krásně zpívá, a přemluví ho ke spolupráci. Ta se nejvíce za ně rozvíjet po návratu z vojny do rodných Hrabic. Spolu s Harrym a Robertem zakládají skupinu Spektrum a postupně se vypracovávají ve známou a žádanou kapelu. Za nů jim vycházejí desky a dokonce vystupují i v zahraničí. To zařídí Jirkova příležitostná milénka Nadja, která žije v Mnichově. Protože od jejich agentury dostali na cestu do Mnichova málo peněz, zařídí kapelník Zajíc několik vystoupení mimo sjednané termíny. Je to ovšem v halách obchodních domů, kde se na hudebníky z očí dívají skrz prsty. Jirka má pocit, že mu za tohle ponížéní vydělané peníze nestojí. Nadja ho navíc tlačí do manželství a chce ho mít jen pro sebe a zařídí mu organizovat budoucí život. Jiří splní plánované koncerty a pak s kamarádem odjede domů. Kapela se na něj zlobí, protože přišli o peníze navíc. Jejich hádka vyústí v rozchod kapely. Jirka za ně jezdit na koncerty sám s kytarou po menších klubech. Na jedné takové cestě potká méně známou zpěvačku Gitu, se kterou se domluví, že od nové sezóny za nů vystupovat spolu. Jirka má pocit, že se konečně našel. Kapela Spektrum přijímá místo Jiřího zpěvačku Miladu, ale jejich popularita stále klesá, až se skupina rozpadne.

Kniha je výpovědí zpěváka populární hudby, o jeho tvůrčích i osobních krizích a hledání skutečných hodnot. Autor vše jako vždy líčí s humorem a vtipem.

Jde možná o první knihu, kde žena hlavního hrdinu neopustí, ale „pouze“ jím manipuluje. Jak už ale bývá u Fraise skoro zvykem, první vztah nevydrží a šťastí nachází hlavní hrdina až ve vztahu druhém, který je vztahem pouze pracovním. Na úkor práce se vzdává lásky. Láska hlavního hrdiny a jeho uznávání morálních hodnot a zásad není u Fraise také žádnou novinkou.

Osmý den týdne

Kniha *Osmý den týdne* je třetím dílem z triptychu o umělcích, do nichž se promítají autorovy životní zkušenosti. Prvním z nich, *Strom na konci cesty*, je románem o hercích, v *Plechovém slavíkovi* se dozvídáme vše ze zákoutí světa pop music, a v poslední knize, *Osmý den týdne*, se autor dotýká zkušeností literárních.

V tomto románu píše Fraise nejvíce o sobě, o své vášni pro literaturu, jakkoliv to v úvodu knihy popírá.

Hlavním hrdinou je tyčitelý Václav Vichr, který pracuje ve skladu ovoce a zeleniny jako závozník. Žije s manželkou Kateřinou a dvěma dcerami na sídlišti v Bromově. Ve volných chvílích píše básně, povídky a knihy, které jsou celkem úspěšně vydávány.

Dokonce několikrát vrací ze současnosti do dětství, které nebylo pro Václava příliš šťastné. V rodině se těmi sestrami bylo už na základní škole rozhodnuto, že Václav půjde na internát a do učení na zedníka, aby ulehčil rodinnému rozpočtu.

Vzpomínky na učňovská léta jsou další dějovou linií. Po vyučení se Václav osamostatňuje, ale je brzy povolán k vojenské službě. Protože úspěšně sportuje, je přidělen do atletického oddílu se zvláštním režimem.

Po skončení vojny odchází na stavbu do Ostravy, kde nerpá nám tyč pro svoji literární činnost. Slavné jsou příběhy jeho zednického mistra Magury. V Ostravě se také stává členem literárního kroužku a potkává svého budoucího nejlepšího přítele Vladimíra.

V románu se také setkáváme s dopisy, které v pozdější době píše Václav Vladimírovi z Bromova, ve kterých se mu svěřuje se svými životními problémy.

Václav prožije od svých sedmnácti let několik milostných vzplanutí a nakonec najde pravou lásku v náruči Kateřiny. Ta se po osmnáctiletém manželství zamiluje do jiného muže a podá žádost o rozvod. Václav se odstěhuje do suterénní garsoniéry, která mu byla přidělena literárním svazem jako pracovní. Rozvod upevní jeho vztah k dcerám.

Z podniku odchází hlavní skladník do penze a chce, aby Václav převzal jeho vedoucí funkci. Ten souhlasí, protože už nebude muset dlelat přesady a bude mít více času na psaní, které se stále stává jeho hlavní životní náplní.

Postavy v tomto románu jsou opět typicky fraisovské. Jedná se o muže, děti, kteří jsou spravedliví, čestní a sešití. Hlavní hrdina Václav je opět vzorem mužnosti, až animálnosti, což autor dokládá například tím, že když se jeho hlavní hrdina ráno oholí, už v poledne to na něm není vidět, dále je svalnatý sportovec a vyznačuje se přirodními atributy mužské krásy, například „*jsme černý jako ert, osmahlý po celém těle*“ atd. Jako v mnohých Fraisových knihách je svou láskou opuštěn, tak mu zbývá jen jeho milovaná práce a sport, který je jeho velkým koníčkem.

Ani v této knize Fraiss nevolil prostě edí jemu neznámé, d j se odehrává p evážn na stavb a ve skladu ovoce a zeleniny, Fraiss krátce p sobil jako zedník v Miloticích nad Be vou v roce 1965 (Forts, 1985).

Lampárna na hlavním nádraží

Román *Lampárna na hlavním nádraží* (1995) je završením volného triptychu o spole nosti a mládeži, nazývaným Gymnazisté. První z nich *Klec plná silák* (1978) se odehrává v období okupace v moravském malom st , kde žije hlavní hrdina, student Zoule. Jeho otec je buržoazní d stojník, kterým chlapec opovrhuje. Jakkoliv dbá otec p ísn na synovu výchovu, sám vlivem událostí selhává, zhroutí se a jeho syn p ebírá v d í úlohu v rodin . Je donucen odejít z gymnázia a v továrn , kde je totáln nasazen, se zapojuje do ilegální innosti. Když zast elí kolaboranta Smysla, odchází bojovat na Slovensko.

Druhá kniha, *Válka mezi labut mi* (1983), nás zavádí do šedesátých let do m sta Hranice, do rodiny sedmnáctiletého Filipa Vrška, který studuje gymnázium. V posledním ro níku se vášniv a opravdov zamiluje do Pavly, která ho ale den p ed maturitou opouští kv li bývalému p íteli. Filip k maturitní zkoušce nep ijde, ale domluví si termín na léto a postupem ásu se jeho duše uzdraví.

Lampárna na hlavním nádraží popisuje život student v osmdesátých letech, krátce p ed pádem komunismu. P íb h vypráví Jan Ney, úsp šný student matematického gymnázia v Praze.

Jeho otec je bývalý d stojník armády a ve vojenském duchu je také Jan vychováván. Má naplánované sportovní i pracovní aktivity na minuty.

Janova matka Sv tlana je pravý opak otce – veselá, bezstarostná a stále usm vavá. Podle chlapce rodi e p edstavují dokonalý pár.

Ve druhém ro níku gymnázia poprosí Jendu spoluža ka Šárka, aby s ní chodil do tane ních. Janovi se nechce, protože je Šárka považována za t ídní „šprtka“ a nikdo s ní nekamarádí. Na radu matky ale nakonec svolí, ale vzáp tí toho lituje. Šárka bere jeho souhlas jako výzvu, aby Janovi, kterého dávno miluje, nadbíhala, a snaží se o bližší vztah. Jan naschvál za ne chodit s novou spoluža kou, krásnou Petrou, ale ásem zjistí,

že Petra stídá více chlapec, a rozejde se s ní. Jan se nakonec do Šárky bláznivě zamiluje a prožívají spolu první milování, je šťastný.

Po ervencové brigádě na nádraží, kde Jan s kamarádem Fáberou vykládají vagóny, má jet rodina na dovolenou k moři do Bulharska. Den před odjezdem dostává otec povolávací rozkaz k vojenskému cvičení a chce dovolenou zrušit. Matka s Janem ale protestují a do Sozopolu odjíždí sami. Oba si užívají sluníčka a pohody, tu ale Janovi pokazí inženýr Miloš Bězik, který Světlanu svádí, a ta, poslední noc před odjezdem domů, jeho svoděm podlehne. Jan je z toho smutný, ale nedává nic najevo a je rád, že dovolená končí.

V novém školním roce si Jan užívá stále krásnější vztah se Šárkou. Jeho štěstí pokazí náhlé odhalení pokračujícího vztahu matky s Bězikem. Jan je uvidí v kavárně a sleduje je až do Milošova bytu. Zjistí, kde Bězik pracuje, a snaží se různými telefonáty a anonymními dopisy jejich vztah znížit. Do této činnosti se zapojí celá Janova třída v etně Šárky, která například zavolá do Bězikova zaměstnání a stěžuje si, že ji t hotnou opustil.

Matka chodí domů stále smutnější, až se jednoho dne rozhodne říct rodině pravdu. Postupně si odveze všechny věci, podá si žádost o rozvod a chce, aby šel Jan s ní. Chce tak morálně obhájit svoje selhání – když nemůže s otcem žít ona, nebude ani syn. Ten se ale rozhodne, že zůstane s otcem. Matka si chce chlapec v odchod z domova vynutit soudní cestou a do bytu Neyových začnou chodit časté kontroly sociálních pracovníků.

Po závěrečném soudu je chlapec svěřen do péče matky, kterou teď ale upřímně nenávidí.

Jan v prospěchu ve škole se zhoršuje. Přítelkyně Šárka mu zasadí další ránu. Oznámí mu, že se zamilovala do jiného kluka, a rozchází se s ním. Jan všechnu tíhu svého sedmnáctiletého světa neunes, napíše dopis na rozloučenou a spolýká velké množství prášků. Naštěstí ho včas objeví strýc Michal, který přijel nečekaně na návštěvu. Jako nevyrovnaný sebevrah se Jan dostane do sanatoria ve Dvořišti, matka ho prosí o odpuštění, mrzí ji, že nechala věci zajít takhle daleko. U soudu bere své nároky zpět a Jan se z nemocnice vrací zpět k otci.

V celém tomto triptychu je hlavním hrdinou student gymnázia, pracovitý, estný a spolehlivý. V každé knize je ešen vážný rodinný konflikt, který vychází z doby, ve které hlavní hrdina žije. V románu jsou op t ženské postavy vylí eny jako milované a p esto zrazující bytosti. I p es lásku, které se jim dostává, ve slabé chvílce podlehnou. Muži se s tím vyrovnávají vnit n a nebojují za záchranu své lásky, nechávají ženy odejít ze života. Hlavní hrdinové se zdají být psychicky silní a odolní, jsou ale p esto citliví.

Autobiografické rysy jsou patrné. Jan, stejn jako Josef Fraiss, má za otce vojenského d stojníka a má rád sport. I zde m žeme sledovat Fraissovi známé prost edí, protože se jeden as živil jako vyklada vagón na nádraží. Celý tento triptych pak zasadil do studentského sv ta.

Milena to za ídí

Vladimír Šírava je první analyzovaný Fraiss v pseudonym, který použil v roce 1994 a napsal pod ním v tomtéž roce ještě jedno dílo, *Až p iletí áp*.

Knihla byla vydána jako sešitový román v edici *Ve ery pod lampou*. V sešit m žeme mimo p íb hu o odvážné Milen najít i adu recept , k ížovek a rubriku manželské poradny. Dílo je podle autora uvád no jako milostný román, pozorný tená však spíše post ehne prvky dobrodružné.

V tomto románu, který se odehrává ve t icátých letech minulého století, je hned n kolik hlavních postav, stavitel Petr Skála se svojí rodinou, kamarádka Petrovy dcery Karly Milena a Milenina sestra Irena.

Petr Skála žije se svojí p ecitliv lou ženou a dcerou Karlou na Morav ve Skalici. Karla je studentkou místního gymnázia a spole n se svojí kamarádkou, energickou Milenou, plánují budoucnost na vysoké škole.

Tragická smrt Sýkorovy ženy Marianne na n kolik m síc vy adí Petra ze života. Zanedbává rodinu a práci, za íná nekontrolovateln pít a celé m sto se k n mu obrací zády. Milena se nem že dívat, jak se její spoluža ka Karla trápí kv li otci, a promyšlenou lstí vrátí Petra Sýkoru zp t k práci. P evle e se za jeho zesnulou ženu, a když je opilý, jde za ním a nabádá ho, aby se o Karlu za al starat. Petr si v té chvíli

uv domuje, že jeho žena byla jen povrchní paní, která ráda utrácela peníze a sama bez manžela jezdila na dovolené.

Stavitel se stal op t vzorným otcem a tvrd pracoval. Postupn si vydobyl zp t své dobré jméno a dostal státní zakázku na stavbu bunkr obranné linie eskoslovenska.

Zamiluje se do Mileniny starší sestry Ireny, která studuje archeologii. Po úsp šném zakon ení školního roku slíbí Sýkora dce i pobyt u mo e. Protože ale dostal tajnou zakázku, není mu dovoleno vycestovat do zahrani í. K mo i tedy jede Karla a Milena spolu s Irenou. U mo e je Milena omylem unesena, a protože si únosci myslí, že zadržují Karlu, požadují od stavitele Sýkory vojenské plány na pevnosti. Energická Milena se ale svému osudu nepoddá, poda í se jí utéct a zalarmuje policii. Celý gang je dopaden, v etn hlavních aktér v N mecku.

Petr Sýkora po ádá doma ve írek na oslavu š astného návratu všech d v at a vyznává se Iren ze své lásky k ní. Ta jeho žádost o ruku p ijímá.

V tomto díle jsou poprvé hlavní ženské postavy veskrze kladné, energické, vtipné, estné a podnikavé.

Mužská role je zde jen jako vedlejší postava, ale charakterov si zachovala všechny rysy Fraisových hlavních hrdin : pracovitost, spolehlivost a estnost. A koliv je z této spravedlivé cesty sveden, vlastním uv dom ním se vrátí zp t.

Hrobník v sen

Od roku 1995 začal Josef Frais používat pseudonym Bill French, pod kterým napsal ádu rodokaps . K analýze jsme vybrali první a poslední dílo Billa Frenche. Westerny vydával v edici *Zemn kolt* od roku 1995 – 1997.

Dostavnicem se do Little Tearu dopravila spolu s místním kroniká em Lewisem Scottem, falešným karetním hrá em, a starším farmá ským párem krásná mladá dáma, paní Bellová. K údivu všech požádala o radu na cestu k domu pana Howarda Cranea. Howard byl hrobník, samotá a morous. Paní Claire Bellová vypráv la hrobníkovi sv j životní p íb h. Narodila se v Livingstonu šantánové zp va ce, která pozd ji koupila a provozovala hostinec, jenž jí vynesl hodn pen z. Z Claire se stala bohatá žádaná

nevsta a vdala se za bývalého námořního důstojníka Jeryho Bella, se kterým úspěšně provozovali saloon.

Jednoho dne však Jery náhle zemřel a místní rodinný klan Lynn, který ovládal všechno dříve v městě, podvodem Claire o hostinec připravil. Byla nucena se všeho vzdát a s menší hotovostí se vydala do Little Tearu hledat svého otce Howarda Cranea. Ten o existenci dcery neměl ani tušení a její příchod změnil celý jeho dosavadní život.

Pomohl Claire začít obchod s léky a bylinkami, nově zrekonstruoval celý dům a začal žít společným životem.

Také koupil koně a tajně cvičil střelbu a rychlost tasení koltu. Kdysi býval úspěšným a vyhlášeným pistolníkem a lovcem bandit, na které bývala vyhlášována odměna. Jednou omylem zastřelil syna šerifa a byl odsouzen na dvacet let do vězení. Když si odpykal polovinu trestu, byl propuštěn, usadil se v Little Tearu a stal se hrobníkem. Teď ale svoje povodní emeslo a dovednosti oprášil a jednoho dne se tajně vydal do Livingstonu, pomstít svoji dceru.

Celé město patřilo bratrům Lynnovým, kteří na zastrašování obyvatel měli i bandity, kteří za ně vykonávali špinavou práci. Howard se postupně vypořádal nejednou s pistolníky, pak se mu podařilo zburcovat všechny obyvatele. Společně s nimi přestřelce zastřelili i oba bratry Lynnovi, kteří celé město terorizovali. Z jednoho z nich se vyklubal bývalý bandita Abel Bombeck, kvůli kterému se dostal Crane do vězení. Teď si s ním vyřídil účty. Vrátil se do Little Tearu ke své dceři jako hrdina a hrobnictví povsil na hřebík.

Díky je v této knize často retrospektivní, jednotlivé postavy se ve vyprávění vracejí do minulých časů.

Hlavní hrdina je samotácký typ, který byl dříve, jak už u Fraisových postav bývá zvykem, cestný, spravedlivý a vynikal ve svém oboru. Vlivem nepříznivého osudu byl však na nějakou dobu zlomen, ale návrat jeho dcery mu dodal optimistickou chuť k životu. A koliv je toto prostředí Fraisovi neznámé, popisuje ho s přesností a velkými detaily.

Ženská hlavní hrdinka je zde v roli, která muži dodává energii, a už jen její existence slibuje hlavnímu hrdinovi zlepšení jeho dosavadního života, kterému dala smysl.

Dílo, a koliv je velmi krátké, zaujme tená e natolik, že ho p e te „jedním dechem“.

Vysoká oprátka

V m ste ku Little Tearu vládne spravedliv šerif John Moorewell. Jednoho dne se ve m st objeví mladík s velkým cestovním vakem. Šerifovi se zdá podez elý, tak se snaží zjistit, co v jeho m st chce. Ke svému údivu zjistí, že jde o Normana Jonese, který p ed osmi lety opustil sv j rodný d m, kde s otcem a dv ma bratry pracovali na v tším pozemku u eky, na kterém p stovali zeleninu. Tu otec prodával a tvrdou prací si pomalu našet il peníze.

Otec rozhodl, že nejmladší syn p jde studovat práva, aby jednou p evzal hospodá ství. Nejstaršímu Normanovi se to nelíbilo, tak jednoho dne utekl a dostal se jako námo ník na lo Penny, se kterou se osm let plavil na mo i. Našet il n jaké peníze a rozhodl se, že se vrátí dom na farmu a p evezme hospodá ství. Šerif pro n j m l ale špatné zprávy.

B hem velké povodn p išli Jonesovi o d m i pozemky, otec se zadlužil u místní banky, ale dluhy nemohl splácet, proto celý jeho majetek propadl bance. Starý Jones i jeho žena zem eli a oba mladší brat i se odst hovali neznámo kam.

Norman m sto proklínal a vy ítal šerifovi, že otcí nepomohli. Vyhrožoval, že se všem pomstí. Když se ve m st objevil první ob šený muž, bylo šerifovi jasné, že musí Normana zastavit.

Našt stí ve m st práv pobýval seržant Hooker z rangerského texaského sboru, který p islíbil šerifovi pomoc p i hledání vraha.

Když byl ob šen už t etí muž, pojal šerif podez ení, že vrahem nebude mladík Norman, ten by si totiž vybíral bohaté ob any, aby se pomstil za otce, kterému nikdo nepodal pomocnou ruku. Všichni zavražd ní ale byli chudí a oby ejní lidé.

Šerif s pomocí soudce nastraží past – nechá napsat zatyka na Normana Jonese, aby si pravý vrah myslel, že je vyšet ování ukon eno. Poda í se mu mladíka chytit a zav ít do v zení, odkud mu kdosi v noci pom že k út ku. P itom ho ale omrá í a chce

ho také obšíř. Je ale sledován šerifem a jeho lidmi a při pokusu o vraždu je dopaden. Jak šerif předpokládal, vrahem byl ranger Hooker, který byl z armády propuštěn pro přešlápnou tvrdost a násilí. Při následném soudu byl odsouzen k trestu smrti.

Normanovi Jonesovi celé měsíce dohadovali za pomoc při dopadení vraha a v konečném výsledku mu byla vyplacena odměna, která byla vypsána za jeho dopadení. Také mu byly navráceny bývalé pozemky, na nichž si Norman postavil nový dům a vrátil se k zemědělství.

Příběh se zčásti prolíná s příběhem v díle *Hrobník v sen*. Bývalý hrobník Howard Crane zde provozuje obchod se zbraněmi. V příběhu o hrobníkovi je zase krátká zmínka o šerifu Moorewellovi. Taktéž se děj odehrává ve stejném městě Little Tearu.

Šerif Mooreweel byl opět klasický kladný Fraisev hrdina. Tak jako v prvním příběhu *Hrobník v sen* i zde, jak už bývá ve westernech zvykem, se objevuje vyloženě záporná postava. V tomto případě to byl vrah a hrubián seržant Hooker.

Šarlatový slib

Romány *Šarlatový slib* a *Šarlatová vášeň* na sebe bezprostředně navazují. Autor v nich sleduje osudy rodiny Fennell. Barvito popisuje vztahy a společenské podmínky šlechtických rodin ve staré Anglii. Příběhy této rodiny můžeme také sledovat v dalších dvou románech *Šarlatová láska* a *Šarlatová touha*, jedná se tedy o tetralogii.

Děj knihy se odehrává v Anglii na konci 13. století. V Londýně umírá král Jindřich III. a na jeho místo nastupuje princ Edward.

Ve stejné době umírá v kraji chladných cumbrijských hor na hrad Dračí zubu starý lord Geoffroy Fennell. Pro baronovu rodinu to byla velká ztráta. Fennell si na svých panstvích v ní nemohl nechat se skutečným králem, jenom s tím rozdílem, že jeho slovo tu vždycky platilo víc. Žil jako pravý muž – zbožný, pracovitý a čestný, proto jeho smrt mrzela i poddané, kteří s obavami očekávali, jak se vlády zhostí jeho syn Mortimer, který nastoupil na jeho místo. Ten byl však v mnohou kopií svého otce. Byl zdatný v boji, oddaný králi a vždy spolehlivý.

Se svojí milovanou manželkou Lady Evelyn vychovali tři syny a dceru Karen, krásnou po matce. Nejstarší syn Richard byl jako prvorozený předurčen k tomu, že

jednou nastoupí na otcovo místo, a v tomto duchu byl také vychováván. Všem Fennellovým dítěm se dostalo dobrého vzdělání a vojenského výcviku. S výchovou dítě pomáhal rodině starý sir William, který nasbíral zkušenosti v bojích pod vlajkou templářského řádu.

Druhorozený devatenáctiletý Clarence se, stejně jako Richard, vyznačoval mužností a rozhodností, nejmladšímu Julianovi otec předurčil církevní cestu. Julian měl o své budoucnosti jiné představy, ale nebyl tak hloupý, aby o svých plánech mluvil nahlas.

Nový vládce baron Mortimer odcestoval s prvorozeným Richardem za králem, kterému chtěl vzdát hold a poslušnost. Na Dračí zub zabloudila skupina jezdců, rodina Egmonta z Gosforthu. Protože Mortimer s Egmontem kdysi usilovali o přímku Evelyn, celá léta se k sobě chovali jako soupeři, teď však přišlo usmíření a obě rodiny v sobě vzájemně našly zalíbení.

Na poslední návštěvník byl uspořádán rytířský turnaj, při kterém se Karen zamilovala do druhorozeného Andrewa z Gosforthu, a hodlala se za něj provdat, aniž by se vůbec obtěžovala zeptat otce, jakou budoucnost pro ni chystá. Baron se ale o jejích plánech dozvěděl, přikázal zavolat ji do věže a donutil Gosforthovi k odjezdu. Jenže Karen byla pravá Fennelová – nikdy se nevzdala a nepodlehla osudu.

S pomocí komorné Jane se jí podařilo z věže uprchnout a chtěla odcestovat na Gosforth za Andrewem. Před útekem se vyzpovídala otci Patrikovi, ten sice nemohl vyradit z povídky tajemství, ale zařídil, že po cestě bude Karen doprovázet vrchní William.

Útek Karen baron Mortimer nevěděl, protože byl králem povolán do královských lodnic v Barrow-in-Furness, aby postavil početnou flotilu. Při první plavbě po moři však byl zajat loupeživým rytířem Joelem, který za jeho propuštění požadoval po rodině značné výkupné.

Uprchlou sestru se vydali hledat její bratři. Karen se ale podařilo setkat s Andrewem v klášteře sv. Jana a tajně se s ním oddala. Napsala otci dopis, ve kterém ho prosí o odpuštění, a pro jistotu se s Andrewem vydala ke králi, který jediný by mohl její manželství zrušit.

Šarlatová váše

Jak jsme zmínili výše, tato kniha d j ov navazuje na knihu Šarlatový slib a zavádí nás op t do st edov ku.

Na konci první knihy jsme opustili barona Mortimera Fennella v potupném zajetí loupeživého rytí e a jeho dceru Karen š astn provdanou za milovaného Andrewa z Gosforthu.

Fennelovi vybrali z tajných pokladnic ástku požadovanou na výkupné a starý sir William se vydal p edat peníze. Po vykoupení p ísahal Mortimer svému v zniteli Joelovi pomstu. Ten si ale byl jistý svým nedobytným hradem a baronovi se vysmál. Zkušený vále ník William objevil p í prohlídce hradu jeho slabiny a p ipravil plán pomsty. Nejd ív bylo však t eba vrátit se na Dra í zub a dát do po ádku milostné rodinné záležitosti.

S atek Karen s Andrewem jen Morimer zrušit nemohl, protože to by mohl ud lat jen král Edward, ale ten si mladý odvážný pár oblíbil. Daroval jim rozsáhlé území, které leželo mezi pozemky obou rodin, a slíbil, že p jde prvnímu potomkovi za kmotra. Mortimer zu il, ale nemohl se protivit v li krále a navíc svoji dceru miloval, proto se se s atkem smí il a spolu s rodinou Gosforthových plánovali p estavbu staré tvrze na hrad, ve kterém bude mladý pár bydlet.

Druhorozený Fennel v syn Clarence se zamiloval do jediné Gosforthovy dcery Bridget a ekal na vhodnou chvíli, kdy se bude moct sv ít otcí a požádat ho o svolení k s atku. P edešel ho však nejstarší Richard, který se delší dobu scházel s komornou Jane, do které se up ímn zamiloval. Jak ale tušil, otec by k takovému s atku nikdy nesvolil, i když p vod Jane byl nejasný. V d lo se jen, že pobývala v klášte e, kde se jí dostalo dobrého vychování a vzd lání. Baron Fennel oznámil Richardovi, že o jeho s atku rozhodne pozd ji, te je však t eba pomstít své potupné zajetí.

Sir William požádal o pomoc hrab te Guillaumea z Villehardoninu, který sám sestrojil a používal speciální katapult. Jako st elivo mu sloužily džbány napln é tajemnou sm sí, jejíž složení znal jen on sám. Když džbán p ekonal hradby a za al klesat, s prudkým t eskem se ješt ve vzduchu roztrhl a prom nil se v oslepující plamennou kouli. Zven í pevný kamenný hrad Cloghu byl dobyt b hem n kolika minut, protože uvnit bylo jen d evo a sláma. Vojáci se vzdali a loupeživého rytí e Joela

usmrtila vlna zdivo elého dobytka a koní, kteří při požáru zpanikařili. Podle barona Fennella tak rozhodl boží soud.

Po uhašení ohně se zmocnili Joelova pokladu nabytého v zemi ním bohatých šlechticů. Částka pokryla nejen sumu, již museli zaplatit jako výkupné za Mortimera, ale ještě zbylo na vybudování celé loďní flotily pro krále.

Mortimera čekalo ještě jedno překvapení. Jeho nový přítel hrabě Guillaume se mu svěřil, že komorná Jane je jeho dcera. Dozvěděl se o ní teprve nedávno od starého Williama. Ten jediný znal Janino tajemství. Před 25 lety strávil hrabě noc před odjezdem na sedmou královskou výpravu s vdanou dvorní dámou. Noc nezůstala bez následků, ale to hrabě z Villehardoninu nevěděl. Dáma porodila v klášteře Lisieux dceru, ta dostala při křtu jméno Jane. Matka se k ní nemohla hlásit, zanechala však klášteru značnou sumu, aby dceru řádně vychovali.

Hrabě měl ty tři syny a tři dcery a rozhodl se k Jane přihlásit, aby nesla jeho jméno.

Svolení ke sňatku Jane s Richardem požadoval hrabě na Mortimerovi za svoji pomoc při dobývání hradu rytířem Joela. Baron Fennell souhlasí – sňatkem s Villehardoniny rodová krev neutrpěla. Oba se rozjeli na Dračí zub, aby tuto novinu oznámili rodině. Po příjezdu na hrad se Mortimer od svojí milované ženy dozvěděl, že ani jejich vášnivě noci nezůstaly bez následků. Protože i Karen čekala potomka, stane se baron otcem i dědečkem.

V těchto milostných románech Fraise barvitě popisuje citové i sexuální zkušenosti hlavních hrdinů. Zaměřuje se také na detaily jejich vzhledu, například „*smaragdové oči, ryšavé vlasy*“. Všechny postavy v těchto dílech se vyznačovaly nebývalou fyzickou krásou a smyslností, a šlo o muže i ženy.

Mužským hrdinům pak nechybí obvyklé rytířské vlastnosti, jako jsou udatnost, statečnost, čestnost a zbožnost.

Ženy zde vystupují jako ideály ženství. Jsou nádherné, chytré, vzdělané a vřelé.

Bojoval jsem u Berlína

Dílo napsal Fraiss pod pseudonymem Helmuth Nowak.

Jde o poslední knihu z řady popisující jednotlivé důležité bitvy druhé světové války – u Kursku, Kyjeva, Varšavy, Stalingradu a Berlína, kde je hlavním hrdinou a zároveň vypravěčem šestadvacetiletý kapitán německého wehrmachtu Helmuth Nowak. Příběh kapitána uzavírá historický román *Byl jsem v ruském zajetí* z roku 2006.

Po katastrofálních nezdarech armády na sklonku roku 1944 je jasné, že Německo válku prohrává. Nowak však stále dostává rozkazy zadržet Rudou armádu na východní frontě i za cenu mnoha zmařených životů. Kapitán stojí vždy v čele bojů a jde příkladem všem vojákům. Za svoji statečnost získal mnoho významných vyznamenání.

Ve vedlejší dějové linii sledujeme osudy Nowakovy rodiny – manželky Emmy a dcery Karly, které žijí v Postupimi.

Ke konci války se kapitánovi podaří poslat rodině vzkaz, aby se z města odstěhovali k příbuzným do Lipska a zachránili se tak před postupující Rudou armádou.

Konec války zastihl zdecimovanou, hladovou a vyčerpanou německou armádu u grunewaldského lesa. Vojáci se dozvěděli o Hitlerově a Goebbelsově smrti a s úlevou přijali poslední rozkaz odložit zbraně a jít s bílým praporem vstříc ruským tankům.

Kniha podrobně popisuje jednotlivé strategie boje, válečnou techniku a zajištění. Fraiss uvádí jednotlivé názvy a parametry zbraní, tanků a obrněných vozidel.

Za vlast a za chlast

Po příbězích s kapitánem Helmuthem Nowakem zvolil Fraiss nového hlavního hrdinu Ericha Breitnera, sedmnáctiletého dobrovolného vojáka. S Erichem se můžeme setkat ještě v dalších sedmi knihách.

Děj se odehrává v roce 1941, kdy se německá armáda dostává až před Moskvu. Erich získává neporušený nový ruský tank T34, za tuto kořist dostává Železný kříž a je povýšen na svobodníka.

P i dalším útoku je ran n a na následné lé ení odjíždí do Berlína, kde se seznamuje s masérkou Ursulou, se kterou prožívá milostný románec. Ursula si však p edstavuje, že si ji Erich odveze po válce dom a vezme si ji za ženu. Ten však celý tento vztah nebere tak vážn jako Ursula, na založení rodiny se ještě cítí moc mladý.

Vrací se na frontu, kde se dozvídá, že jeho kamarád Karl Habrmann, kterého m l pro jeho dobrosrde nost velmi rád, byl zast elen. Karl m l rád lidi i zví ata, byl velký a silný venkovský chlapec, který byl rád, že d lá jen podava e náboj a sám nemusí st ílet do lidí.

Erichovi, protože byl povýšen, sv ují stále t žší úkoly. P ichází zima a pov stný „generál Mráz“ ochromuje n meckou armádu, která není pro boj v -50° C vybavená. Zamrzají potraviny, chybí jim oble ení, nefungují jim zbran . N mci musí postupn ustupovat. Rusové zvládají zimu dob e a jsou najednou ve výhod .

Když se podmínky zlepší, N mci za nou znovu postupovat, jejich cílem je Kavkaz. Breitnerova jednotka má velké ztráty, na konci ale p ece jen dorazí ke Kavkazu.

Zpo átku je Erich Breitner popisován jako prosp chá , nap íklad si vybere podava e náboj Habrmanna z d vodu, že je veliký a Rusové trefí nap ed jeho. Postupem asu prokáže hrdinství v boji i velitelské kvality a je mu sv ena celá jednotka.

P íb hy pokrač ují v následující knize *Krvavý Kavkaz*, kde armády bojují o naftová a ropná nalezišt .

Hladové mo e

V této knize je Erichovi Breitnerovi již 21 let, má n kolik vále ných vyznamenání a p sobí v hodnosti šikovatele.

Plaví se na vále né lodi z Krymu do Rumunska, jeho lo je však potopena sov tskými letadly a z celé posádky se stanou trose níci. V cest do Rumunska pokrač ují jako p šáci a postupují p es Polsko k N mecku.

Erich je p íkladným velitelem, který vždy plní rozkazy, ale s postupující válkou za íná pochybovat o jejím smyslu.

Je navržen do d stojnické školy, kterou absolvuje s hodností poručíka. Za své příkladné služby dostává dovolenou, na kterou odjíždí domů do Berlína ke své ženě a malému Erichovi.

Po návratu k jednotce je opět nasazován do jednotlivých strategických útoků. Nápor Rusů je ale stále silnější a všem je jasné, že Německo válku prohraje. V dce Hitler ale vydává, pod hrozbou smrti vojáků i jejich rodin, rozkaz neustupovat. Když už není jiné východisko, rozhodne se poručík Breitner k cestě do východu, aby se zde nechal zajmout armádou Spojených států, protože z ruského zajetí mají všichni vojáci hrůzu.

V té samé chvíli, kdy se Erichova skupina vzdává Američanům, se kancléř a Vůdce německého národa zastelí a do skutečného konce války zbývá už jen několik posledních dnů.

Všechny historické romány, které psal Fraiss pod pseudonymem Helmuth Nowak, jsou psány chronologicky. Nikdy se v nich ve vzpomínkách nevrací do minulosti na rozdíl od jeho ostatních děl.

Jak Helmuth Nowak tak Erich Breitner jsou postavy opět typicky fraisovské. Nechybí jim odvaha, statečnost a smysl pro občanství. Vlastnosti provoují velmi náročné chvíle v boji, kdy se hlavní hrdinové vždy chovají podle svého přesvědčení.

Tyto knihy předpokládají, že měl autor velmi dobré a přesné historické znalosti, protože ve všech podrobně popisuje armádní techniku i s plnými názvy, parametry a způsobů použití. Rusové jsou v románech zobrazováni jako nepříliš dobří vojáci se špatným velením, Němci v tomto mají velkou převahu. Jejich armády jsou disciplinované a dobře vycvičené k boji. Oba hrdinové byli přesvědčeni o správnosti války. Všechna díla vyznívají „pro Němce“.

Báje nové místo k narození

Hlavní hrdina scénáře je student gymnázia Petr Šeda. Otec, úspěšný herec, a Petrova matka prožívají manželskou krizi. Jejich vztah se postupně rozpadá, až matka nakonec opustí rodinu a nastane se k přítelkyni.

Scéná sleduje n kolik d jových linií. V první se setkáváme s babi kou, která umí Petrovi vždy poradit. Vymyslí plán na sblížení rodi – chce se k nim na n jaký as nast hovat, aby jí rodi e museli p enechat obývací pokoj, ve kterém p espával otec. Babi ka se ale po pádu a operaci nem že o sebe sama postarat a je pot eba, aby o ni n kdo trvale pe oval.

Další d jová linie sleduje matku, která je nespokojená v manželství a odchází z domova k p ítelkyni, se kterou obchází ve írky. Po ase ale zjistí, že takový život nechce žít, a vrací se dom .

Ve t etí d jové linii poznáváme otcovy sourozence, kte í cht jí umístit nemocnou babi ku do ústavu, ale tu si chce vzít Petr v otec dom . Vym ní její a sv j byt za v tší a k velké nevoli svých sourozc se p est hují. Oba jeho sourozenci cht jí alespo babi in nábytek a vy ítají herci Šedovi, že se o matku stará ze zištných d vod .

Poslední d jovou linii tvo í škola. Popisuje vztahy mezi spolužáky a celý studentský život. Nejvíce popisuje vztah Petra se spoluža kou Mirou, ta ot hotní a p emýšlí o potratu. Petr se chce ale o dít postarat, i kdyby m l odejít ze školy a pracovat.

Knih, která vzešla ze scéná ové p edlohy, je jakýmsi volným pokračováním p íb hu. V románu Frais pozm nil jména postav a z otce, coby úsp šného herce, ud lal herce neúsp šného. Autor také zm nil rodinné vztahy. Ve scéná i panují dobré rodinné vztahy, zatímco v knize se hlavní hrdina kv li neshodám s otcem st huje do vlastního pronajatého bytu. P íb h poté za íná t hotenstvím p ítelkyn hlavního hrdiny. Ten odchází ze školy, aby pracoval jako sléva a uživil budoucí rodinu.

Podrobnou analýzou románové adaptace jsme se zabývali již v bakalá ské práci v roce 2013.

V obou dílech se hrdina staví ke svým problém m elem s cílem najít co nejlepší a nejspravedliv jší ešení problém . Jako ve v tšín Fraisových d l jsou oba tituly psány retrospektivn , autor se ve vzpomínkách jednotlivých postav asto vrací do minulosti.

Scéná je psaný jako muzikál. Texty Josefa Fraise zhudebnil Karel Cón (Frais, 1985). Je pochopitelné, že divadelní hra není tak obsáhlá jako román. Popisuje kratší

úsek d je a také charaktery postav jsou zna n oklešt né. Jejich tvá a popis by jim m l vdechnout herec.

6 Syntéza

V této části shrneme poznatky o dílech, které nám přinesla jejich analýza.

V rozborech díla jsme představili příběhy, charaktery hlavních hrdinů a zaměřili jsme se také na prostředí, ve kterých se děj odehrává.

Obsahy díla jsou poměrně jasné a srozumitelné, Fraise do nich neukrývá žádné složité zápletky. Ve svých románech využívá retrospektivního vyprávění, kdy se postavy ve vzpomínkách vrací například do dětství nebo do dob dávno minulých. Chronologické vyprávění používá Fraise v dílech pod pseudonymy Elizabeth O'Hara a Helmuth Nowak.

Romány, které napsal před rokem 1989, mají v té době podobný obsah. Muž – dělník – žije svou prací, prožívá v životě i menší trápečky svého života. Žena ho v té době zrazuje, někdy zůstane sám, někdy najde pravou lásku v náručí jiné ženy. Příběhy končí většinou šťastně, kladní hrdinové jsou spokojeni, ti „záporní“ se odsouvají do pozadí. Autor a vypravěč už o nich dále nemluví, nehájí jejich chování a činy.

Předrevoluční romány zasazuje Fraise do dělnického prostředí. Hlavní postavy mají v té době takové profese, jakými on sám za svůj život prošel. Na scéně se objevuje například skladník, zedník a zemědělec. Pro prostředí, které Fraise dobře znal, mu umožnilo popsat velmi autenticky zvyky a dění na pracovišti.

Porevoluční díla psaná pod pseudonymy do dělnického prostředí z pochopitelných důvodů nezasazuje. Namísto toho Fraise přichází s westerny a historickými romány. Ač tyto doby byly vzdálené, přibližuje je ve svých knihách velmi realisticky. Pod pseudonymem Helmuth Nowak zachází v přesném názvu zbraní, jejich používání a vojenské terminologii velmi daleko. Není divu, že nejméně jeden z nich podlehl dojmu, že se jedná o skutečného vojáka, který válku zažil. S pseudonymem Elizabeth O'Hara zavítáme do šestnáctého století mezi šlechtice a rytíře. V těchto dílech také velmi propracovaně popisuje dobové zvyklosti.

Pokud se prostředí s postupem času u Fraise měnilo, charaktery postav však zůstaly stejné. Vždy se jedná o muže, kteří mají smysl pro právo a spravedlnost, jsou to všichni hrdinové své doby. V próze psané pod vlastním jménem se setkáváme

v tšinou s dlníky i studenty. Zde Fraise našel inspiraci k popisování postav především z pracovního prostředí. Mladíci vždy vynikají svou mužností a až přirodními atributy mužské krásy. Jako příklad můžeme uvést Fraiseovy obraty: „*nebojí se lidí a nebojí se šelem*“, „*opálené tělo*“, „*istý hrdinský obličej*“, „*po celém těle tetován žilami*“, „*mám jsem dobrou šedesát dvek*“, „*hezký, snědý, ecký typ*“. Pracující člověk je zde přímě až idealizován. Dlníci jsou vždy optimističtí i přes problémy, které se vyskytují v jejich životech. Mají vždy chuť k práci a jsou jeden pro druhého velkou oporou. V historických románech *Šarlatový slib* a *Šarlatová vášeň* je hlavní předností mužských postav především estet, až rytířské vystupování a velká úcta k ženám. Ve westernech se setkáváme s ostřílenými pistolníky, kteří pro spravedlnost neváhají použít zbraň. Hrdinové v Nowakových románech Breitner a Nowak vystupují jako spolehliví druzi ve zbraní, kteří by pro kamaráda položili život.

Role žen se však výrazně mění. Z „totalitních“ paní, které jsou nevrné a nestálé, přešel Fraise k „porevolučním“ ženám, které dokážou být pro muže a rodinu oporou. Hrdinky vždy charakterizuje až taková kráska, která se snoubí s potěbou být milována. Dívky, pro ženy hrají jeho v dílech takovou roli, může pramenit z poznamenaného vztahu k matce, která ho už od dětství citově vydírala, nebo z dávné nešťastné lásky. Odpověď na tuto otázku nám bohužel zůstane skryta.

Často používaná přímě je pro autora typická. Klade velký důraz na vypravěčský styl a spád děje. Nepopisuje zdlouhavé scény, které by se mohly jen zdát nudné. Na druhou stranu jsou vojenské popisy od Helmutha Nowaka pro ně příliš velkého fanouška zbraní a vojenské techniky příliš podrobné.

Vladislav Vanura byl pro Fraise velkým vzorem a jeho vliv se promítá do Fraiseovy tvorby. Snažil se spolu s Miroslavem Stonišem, organizátorem *Autor v povíjenu*, navázat na koncepci Vanurova díla.

Když shrneme všechny aspekty, ke kterým jsme při analýze díla přihlíželi, dojdeme k závěru, že Josef Fraise před rokem 1989 zůstává v rámci svým postavám i prostředí, které pro něj bylo vždy velkou inspirací. Své spolupracovníky volně zasazuje do děje a do míst, která denně vídal. Jak už jsme výše zmínili, zůstává v rámci i charakteru mužských a ženských postav.

Po revoluci již logicky nebyl zájem o příběhy o dlnících, takže snaha uživit rodinu převedla Fraise k westernům a historickým románům. Ze staveb a skladů nás autor zavádí na divoký západ, do stádovské Anglie nebo do předních linií na frontách.

Muži zde ale vystupují s malými dobovými úpravami téměř „jako přes kopírák“ v románech předrevolučních. Ženská role se ovšem rapidně změnila. Fraise jim již nepřipisuje tzv. „zajetí úmysly“, ale vlastnosti samostatných žen, jako je psychická odolnost, vlnnost a statečnost.

Fraise má velký dar pro vyprávění. Jeho díla jsou plná humoru, ironie i sebeironie. Proplouvá i vážnými problémy s nadhledem a svérázným humorem, někdy až celý problém zlehčuje. Pro jeho dílo je charakteristická harmonie a jakýmsi leitmotivem jeho tvorby je, že *„svět je báječné místo k narození“*.

7 Závěr

Cílem této diplomové práce bylo představit Josefa Fraise, spisovatele, který v dnešní době již nepatří ke známým autorům. Měla za úkol představit zejména jeho tvorbu a profil.

V první části se v práci věnujeme politickým okolnostem v Československu mezi lety 1970 až 1989 a dopadem těchto politických událostí na literaturu. Tato část je pro práci velmi důležitá, protože nás seznamuje s podmínkami, v nichž Josef Fraiss začal tvořit svá díla.

Další část práce je stručně zaměřená na Fraise v životopis, kde jsme zmínili klíčové okamžiky jeho života.

Poté jsme se zabývali Fraiseovým dílem, to jsme systematicky rozdělili do tří kategorií a několika podkategorií, do složek próza, drama a ostatní. Do kategorie děl psaných prózou jsme začlenili prózu psanou pod vlastním jménem a prózu psanou pod etnými pseudonymy. Části, ve které jsme se zabývali ostatními díly, jsme přidali například literární portréty slavných osobností, těmi se Fraiss zabýval mezi lety 1988 – 2001, a vybrané kapitoly v *Toukách minulosti sv ta*.

Jednu z kapitol jsme věnovali otázkám a otázkám, které visí nad Fraiseovým životem. Zmínili jsme nejasnosti a jakási tajemství jeho života, na která bohužel odpovědi už nedostaneme.

Následné analýze textů jsme věnovali asi největší část této práce. Část Fraiseových knih jsme analyzovali již v bakalářské práci s názvem *Josef Fraiss a Václav Dušek – auto i 70. a 80. let* v roce 2013. Z Fraiseova díla jsme vybrali 13 próz a jedno drama.

Texty jsme se snažili vybírat tak, aby pokryly co největší část Fraiseovy tvorby. Zvolili jsme díla, která napsal v rozmezí let 1981 – 2010. Kromě próz psaných pod vlastním jménem před rokem 1989, jsme analyzovali i jeho pseudonymní díla skrytá pod pseudonymy Vladimír Šírava, Bill Franch, Elizabeth O'Hara a Helmuth Nowak. Posledním textem, kterým se tato práce zabývá, je scénář muzikálu, ten posloužil jako předloha k pozdějšímu stejnojmennému románu.

V rozboru jsme zkoumali děje příběhy, charaktery a životy hlavních hrdin a prostředí, v nichž se romány odehrávají. Cílem bylo zjistit, jak se Fraisoovy postavy a prostředí s časem vyvíjely.

Z dostupných dat vyplynulo, že díla, která Fraiss napsal před revolucí v období normalizace, jsou si kompozičně velmi podobná. Autor v nich představuje dělníky, prožívající a už v té či menší míře problémy a strasti svého života. Ženská role je zde v pozici „zrádkyn“, která i přes lásku, kterou jí hlavní hrdina dává, opouští jeho náruč.

Díla psaná po roce 1989 nesou jiné tematické rysy. Dělnické prostředí bylo nežádoucím a nečestným námětem. V této době začíná Fraiss skrývat svoji identitu za pseudonymy. Rázem se mění prostředí v jeho knihách. Otázkou však je, z jakých důvodů autor přechází právě na témata o pistolnících, válce a šlechtických rodech ve středověké Anglii. Mohlo se jednat o skutečnost, že potěšit rodinu byla velká a výše zmíněná témata, která nemohla před revolucí vycházet, byla pro něj atraktivní. Na druhou stranu se v tu dobu Fraiss otevřel širokému výběru námětů a k rapidní změně prostředí ho mohla vést klukovská touha poznávat Divoký západ a zákoutí a tajemství váleku.

Prostředí se s časem ve Fraissových knihách mění, ale charaktery postav, především těch mužských, zůstávají stejné. Vždy se jedná o statečné, pracovitě a čestné muže, kteří se nebojí bojovat za správnou věc.

Charakteristickým znakem pro všechna jeho díla je, že jsou neuvěřitelnětivá. Josef Fraiss měl veliký dar vyprávění a jeho knihy jsou plné jemného humoru, mají spád a hned první strana knihy vtáhne čtenáře do děje.

Je až smutné, že tento autor kvalitních próz je často opomíjen a upadá v zapomnění. Témata, jimiž se zabýval, nejsou bohužel blízká současnému čtenáři.

Jsme si v domnění, že se do této diplomové práce mnohé nevešlo, protože Josef Fraiss byl autor i lovkem nesmírně bohatý a komplikovaný.

Nejlépe Fraisse vystihuje poslední odstavec z jeho paměti *Fackování and lé*, které psal, když už byl velmi nemocný: „*Nejsem šťastný, nezlykám. Prožil jsem bohatý život, v němž se mi všechny sny splnily, a nakládám si na sebe další a další úkoly. Možná se mi je nepodaří splnit všechny, ale při pohledu do zrcadla si můžu říct: „Chlap, který se*

nedal.“ Vzáp tí se trochu zastydím a opravím se: „Komediant, který m l p es všechny potíže taky kapku št stí“.

Doufám, že tato práce bude dobrým a uceleným zdrojem informací o autorovi, který zaujal, a doufám, že ještě zaujme nejednoho tená e, jenž bude jeho knihy vyhledávat a rád se k nim vracet.

8 Seznam literatury

Literatura

- BALÍK, Stanislav, HLOUŠEK, Vít, HOLZER, Jan, ŠEDO, Jakub: *Politický systém českých zemí 1848–1989*. Brno: Mezinárodní politologický ústav MU.
- BALÍK, Stanislav, KUBÁT, Michal (2012): *Teorie a praxe nedemokratických režimů*. Praha: Dokořán.
- FORST, Vladimír (1985): *Slovník české literatury 1970-1981*. Praha: Ústav pro českou a světovou literaturu SAV.
- FRAIS, Josef (1981): *Narozeniny svatá*. Praha: československý spisovatel.
- FRAIS, Josef (1982): *Den, kdy slunce nice hořely*. Praha: československý spisovatel.
- FRAIS, Josef (1985): *Báje nové místo k narození*. Praha: Dilia.
- FRAIS, Josef (1986): *Osmý den týdne*. Praha: Mladá fronta.
- FRAIS, Josef (1986): *Plechový slavík*. Praha: Roh.
- FRAIS, Josef (1995): *Lampárna na hlavním nádraží*. Opava: Optys.
- FRAIS, Josef (2012): *Fackování andělé*, Praha: Petrklíč.
- FRENCH, Bill (1995): *Hrobník v sen*. Praha: Ivo Železný, nakladatelství a vydavatelství, s.r.o.
- FRENCH, Bill (1997): *Vysoká oprátka*. Praha, Ivo Železný, nakladatelství a vydavatelství, s.r.o.
- HOLÝ, Jiří (1993): *Český Parnas – vrcholy literatury 1970 – 1990*. Praha: Galaxie.
- CHALOUPKA, Otakar (2005): *Průřez slovníkem české literatury od poezie do současnosti*. Brno: Centa, spol. s.r.o.
- JANOUŠEK, Pavel (2008): *Dějiny české literatury 1945 – 1989, sv. IV. 1969 – 1989*. Praha: Academia.
- JANOUŠEK, Pavel (2012): *Přehledné dějiny české literatury*. Praha: Academia.
- NOWAK, Helmuth (2005): *Bojoval jsem u Berlína*. Praha: Baronet.
- NOWAK, Helmuth (2007): *Za vlast a za chlast*. Praha: Baronet.
- NOWAK, Helmuth (2011): *Hladové moře*. Praha: Baronet.
- O'HARA, Elizabeth (2000): *Šarlatový slib*. Praha: Baronet.
- O'HARA, Elizabeth (2000): *Šarlatová vášeň*. Praha: Baronet.
- OTÁHAL, Milan (1999): *Podíl tvůrčí inteligence na pádu komunismu*. Brno: Doplněk.

OTÁHAL, Milan (2003): *Studenti a komunistická moc v českých zemích 1968–1989*. Praha: Dokořán.

PODHORSKÝ, Miloš, KOSTALÍK, Pavel (1989): *Malá galerie autorů*. Praha: Československý spisovatel.

RATAJ, Jan, HOUDA, Petr (2010): *Československo v proměnách komunistického režimu*. Praha: Economia.

ŠÍRAVA, Vladimír (1994): *Milena to zařídí*. Praha: Ivo Železný nakladatelství a vydavatelství, spol. s.r.o.

VLAŠÍN, Štěpán (1985): *Na povelom desetiletí*. Praha: Československý spisovatel.

VLAŠÍNOVÁ, Drahomíra: *Román z Ostravska*, Brněnský večerník, 11, 1980, č. 111, s. 2.

Internetové zdroje

Česko-Slovenská filmová databáze: *Můj nezdolný lev* (<http://www.csfd.cz/film/281638-muj-nezdolny-lev/>, 1. 3. 2015).

Československá bibliografická databáze: *Helmuth Nowak* (<http://www.cbdb.cz/autor-9079-helmuth-nowak?show=knihy#subitems>, 3. 3. 2015)

Databáze knih: *Oldřich Nový – Obrazový životopis* (<http://www.databazeknih.cz/knihy/oldrich-novy-obrazovy-zivotopis-122315>, 3. 3. 2015).

iDNES.cz: *Zemřel spisovatel Josef Frajs, mladý buřák a skutečný Helmuth Nowak* (http://kultura.idnes.cz/zemrel-josef-frais-0n5-/literatura.aspx?c=A130111_092634_literatura_ob, 2. 3. 2015).

Slovník české literatury po roce 1945: *Josef Frajs* (<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1224>, 3. 3. 2015).

9 Resumé

The objective of this dissertation is to present the work of Josef Frajs. Josef Frajs was a novelist and playwright who produced the majority of his work in the seventies and in the eighties of the last century.

In the beginning of the thesis we described the basic facts about the situation in Czechoslovakia in the years 1970 – 1989. Then, we focused on the reflection of these facts in the literary life at that period in our country.

Afterwards, we ask theoretical questions about the life of Josef Frajs. What influenced his life and we mention also the difficulties of his life.

The next part of this dissertation is dedicated to the life and work of Josef Frajs.

In the penultimate part, we execute the analysis of the texts of the chosen books. Here, we aim primarily on the content, characters and the setting.

In the last part, we follow the development of his writing style. We observe identical and different feature of his work.

I hope that this thesis would be a quality source of the information about this not as well-known Czech author.